



Фото Сергія Глабчука

На 130-річчя Івана Огієнка в Брусилові відкрився музей його імені. Репортаж читайте на стор. 4

Терор проти секретаря Харківського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта»



— Я, Оксана Животкова, — відповідальний секретар Харківської «Просвіти», аспірантка одного з вищих навчальних закладів Харкова. 12.01.2012 р. мене було запрошено на 11:00 до ректорату.

У приймальні ректора на мене чекали 3 особи, як потім виявилось — співробітники «правоохоронних органів» і моє керівництво.

Співробітники «органів» посвідчення не пред'являли, а зі мною поводитися доволі брутально: взяли мене у кільце, робили вигляд, начебто я намагаюся втекти. У грубій формі вони звинуватили мене в тяжких злочинах — від підписки підпису та «подлого документів» аж до діяльності в терористичній групі та «причастності к покушенню на убийство групою из трех лиц, каждому из которых светит по 10 лет». Це було зроблено навмисно привселюдно, голосно, при відчинених дверях. Потім вони пред'явили мені виклик на допит як свідка, наказали його підписати, а якщо я відмовлюся — пригрозили примусовим приводом у «натурники». На

Ці події почалися одразу після виступу на засіданні Верховної Ради та публічного звернення народного депутата України Голови Всеукраїнського Товариства «Просвіта» Павла Мовчана до Президента України та Генпрокуратури з проханням звернути увагу на волаюче беззаконня, що відбувається у Харкові («Слово Просвіти» число 2 за 2012 рік, «Збройний напад на Харківську «Просвіту»). Однак місцева влада продовжує переслідувати просвітян, намагаючись їх залякати і скомпрометувати.

моє запитання, чому вони принесли виклик в університет, сказали, що чотири рази приносили додому, але я ховаюся і вдома в мене нікого нема. Це брехня, тому що я вдома працюю над дисертацією і перебуваю там постійно, разом з іншими членами родини. На моє зауваження, чому виклик не державною мовою, пригрозили, що поведуть у «натурники». Я запитала, чи маю право зателефонувати адвокату? Відповідь: «Не советую, чем больше позвоните — тем хуже Вам будет». Усе ж встигла подзвонити своєму адвокату. Мене демонстративно відконвоювали як злочинця через весь корпус, а потім на вулицю до автомобіля, постійно погрожуючи «натурниками», щільно оточивши в кільце, весь час намагалися схопити за плече або руку, начебто я справді хотіла втекти. І не давали телефонувати.

У супроводі 2 осіб мене посадили в автівку і повезли до міського відділення міліції. На мене чинили психологічний тиск: розказували, скільки злочинів я скоїла, з якими злочинцями зв'язалася, що у слідчого є все, «чтоб закрыть тебя надолго, если не будешь себя правильно вести» і вже всі мої знайомі дали проти мене «показання». Мовляв, їм відомі всі мої телефони, мої розмови прослуховуються та записуються. Я сказала, що не скоїла жодної проти-правної дії, і як законослухняний громадянин, готова за першою вимогою з'явитися до міліції.

Коли ми прибули до міського відділу міліції і моє прізвище записували на КПП, я зрозуміла, що конвоїри — не місцеві, можливо, співробітники СБУ, бо навіть черговому вони від-

мовлялися назвати себе і розписатися в журналі за мій супровід. Мені вони також не представлялися, посвідчень особи не показували, навіть повістку на допит в руки не давали.

Допитував мене слідчий Леґецький, який зараз веде справу щодо стрілянини на подвір'ї «Просвіти» 23.08.2011 р. У мене намагалися відібрати мобільний телефон, я не віддавала, телефон вимкнули і поклали поруч. Дві години слідчий розказував мені подробиці цієї та інших справ, жодного стосунку до яких я не маю.

Слідчий питав мене про документи ХОО ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка і чомусь наполегливо цікавився документами на приміщення. Наказав їх принести. На прохання оформити письмово, які саме документи слід надати, щоб мені не забути чогось, слідчий щось написав, але цей аркуш не віддав.

Слідчий Леґецький в усній формі вимагає від мене всі оригінали документів ХОО ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка (невідомо на якій підставі), включно із реєстраційними, документами на приміщення, наказами, протоколами зборів, даними про членство (для наступної хвилі репресій?), фінансовими звітами. На моє зауваження, що під час нападу спалили значну частину документації, слідчий пригрозив обшуком у мене вдома та «іззяттиєм» оргтехніки.

Потім почалась «офіційна» частина допиту. На моє прохання проводити його державною мовою, грубо відповів, що судочинство проводиться російською. Після заповнення анкетних даних я запитала, чи маю право на адвоката чи захисника? Знову доволі грубо

слідчий відповів, що не повинен мені про це повідомляти, не зобов'язаний надавати адвоката, якого зараз у нього немає, і надалі буде проводити допит без адвоката. Я попросила порадитися зі своїм адвокатом, на що він не зміг відмовити. По телефону мені адвокат порадив відмовитися від допиту без нього і перенести допит на інший час, на чому я і наполягла. Мені сказали, що я вільна.

У коридорі відчула себе зле, присіла. До мене підходили конвоїри, але вони вже були лагідні та ввічливі. Неофіційний допит у вигляді задушевної розмови тривав ще принаймні півгодини. Між іншим, вони нагадали, що у мене є діти, і навіть сказали, де вони вчаться. Провели мене аж на вулицю.

Нині я живу в стані тривоги — дуже непокоюся за безпеку свою та членів моєї родини. Я не оприлюднюю назву свого навчального закладу та імена моїх керівників, у присутності яких мене звинуватили в тяжких злочинах, через зрозумілі причини.

Усі дії співробітників «правоохоронних органів» кваліфікую як відвертий терор проти мене як активіста найстарішої української громадської організації, спробу залякати мене і примусити дати завідомо неправдиві свідчення проти себе, знайомих і незнайомих мені осіб. Вимагання документів «Просвіти», що жодного стосунку до справи, яку розслідує слідчий Леґецький, не має (крім того, що просвітяни ходять подвір'ям, яке належить ще п'ятьом фірмам та організаціям) і подібні вимоги я розцінюю як чергову спробу позбавити «Просвіту» приміщення.

Від редакції. Ми сподіваємося, що ця публікація в «Слові Просвіти» буде помічена в Харківській міській прокуратурі, СБУ, міськраді й редакція отримає відповіді на прості, але невідкладні питання: хто тероризує Оксану Животкову? Чому переслідують харківську «Просвіту»? Хто зазіхає на приміщення громадської організації?



Роман Безсмертний: «Чвари завдали нам



Вітри оновлення

— *Романе Петровичу, як звичайні сільські українські хлопці приходять у велику політику? І як саме виховання в родині формувало з Вас патріота, демократа?*

— Моя родина нічим не відрізнялася від тисяч інших. Дивлячись на батька, я часто думав: це “покоління героїв Шукшина”, над яким познушалася радянська влада. Вони — покоління нереалізованих можливостей.

Згадую свої шкільні й інститутські роки: я був чи старостою класу, чи комсоргом школи, курсу, головою студради, постійно працював з людьми — а то найважча робота, яка давала досвід, знання. Все це й сформувало того Безсмертного, який 1994 року став народним депутатом України.

— *Повернімося у Ваші студентські роки — це друга половина 80-х, часи перебудови, гласності. Ви відчували цей подих?*

— Я, студент історичного факультету, все це відчував, переживав. Коли в наш студентський гуртожиток привозили пресу (передплату), треба було не одну годину, щоб її рознести по кімнатах — настільки величезним був інтерес до громадського життя. У дні, коли проходили Всесоюзні з'їзди рад (а це 1986, 1987 роки), ідучи вулицями, можна було почути з усіх вікон виступи делегатів.

Лавина інформації. Сьогодні в газеті розповідають, що Косіора чи Постишева було репресовано, завтра — що вони самі знищували людей, а післязавтра — що ті, хто їх знищив, теж були злочинцями. Розум, як губка, всмоктував усе, що відбувалося в інформаційному просторі. Але за ці 20 років так і не з'явилася теза, що людина — це людина, і вона має право і на подвиг, і на слабкість.

— *Не поспішати когось засуджувати? Християнська мораль.*

— Із моєї точки зору, християнство взагалі допомогло в цей переломний період уникнути катастрофи. Коли зруйнувалася марксистсько-ленінська філософія, християнство нас просто врятувало.

— *Після навчання вчителюєте у звичайній школі районного містечка і могли б там спокійно працювати. Та Ви приходите в суспільно-політичне життя, — в Українську республіканську партію, доволі радикальну національно-демократичну силу.*

— У студентські роки ми вже могли читати Дмитра Дорошенка, Наталію Полонську-Василенко, Івана Крип'якевича, Михайла Грушевського, зарубіжних істориків, нам імпонували тра-

диційні українські погляди. Цьому сприяло і родинне виховання, особливо з боку моєї бабусі по матері Наталки — вона привчала мене до християнства. А дід по матері мав козацький дух і часто “чистив” мені мізки, коли я, прийшовши зі школи, розповідав про “подвиги” у радянській версії. Дід над цим глузував і розповідав, як усе було насправді. І постійно наголошував: ти маєш про це знати, але не повинен говорити. Дід мене навчив ніколи нічого не сприймати на віру.

Чому вибір припав на УРП? На перших президентських виборах я голосував за її лідера Лук'яненка. Пізніше, спілкуючись із братами Горинями, Пороським, Лук'яненком, Горхівським, Юхновським, Горбалем, Пронюком, зрозумів, що не помилюся у виборі. Скажу також про моє спілкування з Олексієм Васильовичем Голубом, одним з учасників руху опору, бійцем УПА, а знайомство з такими людьми в молоді роки окрилювало.

— *Чому на початках незалежності при формуванні нової української влади так далеко розійшлися шляхи цієї влади і національно-демократичних сил?*

— Насамперед зважимо, що національно-демократичне середовище того періоду було переважно дисидентським, у ньому вироблялися ідейні цінності, формувалися засади моралі, але воно не могло бути “кузнею кадрів” для будівництва нової держави.

І це дисидентське середовище змушене було запросити до будівництва держави вчорашню партноменклатуру. Виграла від цього Україна чи ні? Якби ситуація була іншою, я міг би сказати, що програла. Залучення колишніх радянських кадрів мало і позитиви, і негативи. Негативом стало те, що недоліки тієї системи перенесли в нову модель, і це помітно й нині.

Зроблено було немало

— *Але загалом Ви вважаєте, що Україна виграла від залучення до влади колишніх кадрів.*

— Категорично не згоден, що нічого не було зроблено. Тому не треба “вихрещувати” і націонал-демократів, і тих, хто прийшов до влади, начебто вони тільки руйнували. За 20 років ми пройшли колосаль-

Роман Безсмертний народився 1965 року в селі Мотижин Макарівського району Київської області. Закінчив історичний факультет Київського педагогічного інституту. Працював вчителем історії в місті Бородянка. Народний депутат України 2—5 скликань. Голова фракції Блоку “Наша Україна” (2006 р.). Голова центрального виконкому партії НСНУ (2006 і 2007 рр.). Віце-прем'єр міністр України (2005 р.). З 24 лютого 2010 року до 3 червня 2011 року — Надзвичайний і Повноважний Посол України в Республіці Білорусь. Кандидат політичних наук, повний кавалер ордена “За заслуги”.

ний шлях. Ми не досягли бажаних висот — це так, але говорити, що ми 20 років топчемося в багні й не зробили навіть кроку вперед, у жодному разі не варто.

— *Що скажете про 10 років правління Кучми?*

— У цей період ми мали двох президентів в одній особі: до 2000 року (відомі політичні скандали) і після. Коли Кучма став президентом, у країні була інфляція 10 тисяч відсотків. Треба було мати політичну волю, щоб впоратися з цим. Ми уникли постійних дефіцитів найпростіших товарів, продуктів харчування.

Було розв'язано кризу в Криму — 1997 року уклали Угоду з Росією по Криму і флоту.

— *Була загроза відокремлення Криму, приєднання його до Росії?*

— Навіть набагато більша небезпека. Будь-який крок, пов'язаний на той момент із перекресленням кордонів, міг стати катастрофою. Після відокремлення Криму говорити про долю України як держави було б складно. Пройде час, відкриють документи, і ми побачимо, що Придністров'я, Крим, Кавказ — це були складові проекту руйнування нових незалежних держав.

— *Тим більше, величезне значення мала угода, підписана Кучмою і Єльцином 1997 року по Криму і Чорноморському флоту. Адже саме вона чітко визначала 20-річний термін базування російського флоту в Криму і кінцеву дату його виведення — 2017 рік.*

— Словом, у плані формування засад державності Кучма зробив чимало.

— *Але саме в цей час вибудовується те, що потім назвали олігархократією, тобто владою кланів.*

— Кучма все-таки вирішував національну буржуазію. У нього був інший вибір: запросити сюди чужинців. Але чужа буржуазія, не впоравшись із проблемами, дуже швидко продає свою власність російському бізнесу, що ще небезпечніше.

Прагнення до перемін

— *Та 2000-го вибухає касетний скандал, починається акція “Україна без Кучми”. Народ вимагає змін.*

— Фактично, ситуація від 2002 року — період безвладдя, коли суспільство не сприймає владу, і розвиток ситуації йде далеко попереду дій влади. Настає 2004 рік — рік кардинальних змін. А щодо касетного скандалу, вбивства Гонгадзе, це трагедія для України, але то лише верхівка айсберга.

— *Тобто, це геополітичний проект? І чий, хто за ним, ми не знаємо?*

— Я навіть не гадаю на цю тему. Прошу лише звернути увагу на те, як в останні 200 років боролися з “українським націоналізмом”. І чому Україна завжди була апельсиною дольки в історії багатьох українців і держав. Та ось вперше Україна не дала зіграти з собою.

— *А гравців на українському полі завжди вистачало...*

— При тому, що ці гравці мали своїх контрагентів всередині України.

— *На жаль. Отже, 2004 рік — не лише могутній протест людей під гаслом “Так далі жити не можна”, а й рух за збереження держави?*

— 2004-й — протест проти сформованої системи, виклик тій же колишній партноменклатурі, яка засіла в кабінетах, протест проти існуючих соціальних умов. У суспільстві сформувався середній клас, який готовий був брати на себе відповідальність за державу. Він був одним із основних суб'єктів Помаранчевої революції.

— *Ми маємо все-таки проаналізувати 5 років помаранчевої влади, влади Майдану.*

— Події 2004—2010 років нічим не відрізняються від класичних революцій. Ми так емоційно оцінюємо цей період, бо мало знаємо, що вже було в історії, та й замало часу пройшло, щоб об'єк-

тивно оцінити перебіг подій. Такот, прихід до влади певних сил з ідеалістичними поглядами, завищеними, романтичними вимогами і сподіваннями, розкол всередині, конфлікт між різними ідеологічними групами — все це завершувалося приходом реакції, як говорять історики.

Розкол Майдану

— *Трагічний розкол між політичними силами Майдану почався у вересні 2005 року війною між БЮТ і оточенням Ющенка?*

— Значно раніше. Союз між Ющенком і Тимошенко був укладений у червні 2004 року.

— *Оця коаліція “Сила народу”, тобто блоки — БЮТ і “НУ”? Ви були проти цього союзу?*

— На той момент був проти.

— *А Вам говорили, що без БЮТ ми можемо не виграти президентські вибори?*

— Говорили. Я відповідав, що краще не перемогти, ніж дати надію, а потім її розбити. У розпалі президентська виборча кампанія, а в середовищі Ющенка вже закладено динаміт, який почав вибухати. Ситуацію втримало лише те, що велика частина людей нашого табору, зокрема і я, не пішли на конфлікт, зберігаючи єдність.

— *Можливо, причиною були внесені у грудні 2004 року серйозні зміни до Конституції, хоч і відтерміновані до весни 2006-го, парламентських виборів.*

— На ці зміни я дивився, як на перші півкроку до глибокої конституційної реформи. І для мене було повною несподіванкою, що, прийшовши до влади, переможиці повністю відмовилися від цих реформ. Перехід до парламентсько-президентської республіки я підтримував, але то був лише перший крок до радикальних змін. Після парламентських виборів 2006 року ці зміни були прописані в проекті коаліційної угоди нової демократичної коаліції в складі БЮТ, “Нашої України” і соцпартії. Але становлення цієї коаліції так і не відбулося...

— *Ми трактуємо так: не відбулося, бо Мороз із соціалістами зрадив Майдан і перейшов до регіоналів.*

— Усе набагато серйозніше. Мова про глибокі реформи в країні. Вони передбачали формування держави європейського зразка, нову організацію влади, соціальний статус громадян, політику безпеки.

— *Кому ж стали на заваді такі системні реформи — Ющенку, Тимошенко?*

— На той момент про їхню співпрацю вже не йшлося. Усі зрозуміли, що конфлікт між Ющенком і Тимошенко неминучий. І уявіть, як наступні 5 років живеш із щоденним відчуттям краху всього, що є.



Майдан. Помаранчева революція. Разом з В. Ющенком



надто багато бід»

Пригадую дискусії між політиками Майдану: вони іноді заходили в такі дрібниці, що ставало і смішно, і сумно.

— *Дрібниці амбіційності...*

— Амбіції були різні: дрібні й завеликі. Деякі політики через свою одержимість мають сьогодні відчувати провини, що через їхнє бажання отримати ту чи іншу посаду не підписано чимало демократичних угод, не створено союзів. Ми пережили позачергові вибори 2007-го і знову наступили на ті ж граблі.

— *Та попереду було ще два роки каденції Ющенка — 2008 і 2009.*

— Я вже працював заступником глави Секретаріату Президента, і добре бачив, що все йде на спад. Врешті, бачив це ще 2006-го. Коли до обіду отримували вказівку укласти угоду з Тимошенко і Морозом, а після обіду — з Януковичем. Це період, який я найбільше ненавиджу.

— *Працювали в системі, яка розвалюється.*

— Вона була, звичайно, краща за ту, яку збудував Кучма, але те, що вона погана, я відчував.

— *Ви передбачали поразку Ющенка на виборах?*

— Ми в команді це бачили. З такими результатами президентства вибори повторно не виграють.

— *Якими саме?*

— Ющенко має величезні заслуги перед Україною, і як голова Нацбанку, і як прем'єр, і як Президент. Але в період президентства він припускається дуже серйозних помилок. Головні? Перше — абсолютно незрозумілі кадрові рішення, друге — завищені ставки на підтримку своїх дій за кордоном. Наступне — занадто амбітні цілі, які дезорієнтували людей і владну машину, що мала досягати цих цілей.

— *Чому ж Ющенко не вдалося опертися на широкий спектр національно-демократичних сил? Конкретніше — мова про створення замість них “партії Майдану”, партії влади “Наша Україна”.*

— Ця ідея від початку помилкова. Я був категорично проти створення такої партії, та ще й на базі старих національно-демократичних партій.

Вважав і вважаю, що Народного руху, Республіканської, Демократичної партій достатньо, щоб політична система України розвивалася в національно-демократичному напрямі. Варто було б витратити зусилля на те, щоб зберегти, відродити ці партії, об'єднати розколотий Народний рух, ніж створювати щось нове у цій ідеологічній ніші.

Вибори дадуть позитив

— *Дев'ять місяців до нових виборів. Запеклі дискусії, як іти на них опозиції, демократичним, державницьким силам?*

— Очевидно, що сьогодні для української нації, для демократичного середовища є чітко сформований лідер — Юлія Тимошенко. І багато залежить від її поведінки, поглядів.

— *При тому, що Ви доволі критично оцінили дії цього політика в недалекому минулому.*

— Але парадигма ситуації нині яка? Влада в особі Януковича та опозиція в особі Тимошенко. Якщо 2004 року протистояння складалося по вектору — влада в

особі Кучми і Януковича, а опозиція в особі Ющенка, то сьогодні це: Янукович—Тимошенко. А політики, які претендують на лідерство, мають зрозуміти, що їхня доля безпосередньо залежить від визначення їх у цій парадигмі.

Для чого ж сьогодні закладати міну, яка вибухне років за два? Невже не бачать, що суспільство побудувало собі зрозумілу парадигму, альтернативу: Янукович—Тимошенко.

— *У свідомості людей це вже закріпилося.*

— Коли дехто з політиків добалакується до того, що, мовляв, нам із народом не пощастило, це вже смішно, хоч і закономірно...

— *Словом, Ви закликаєте не повторити помилок 2004—2010 років і в жодному разі не допустити конфліктів, розбрату?*

— Влада ж бачить такі моменти, і ніщо не заважає їй підігрівати ці конфлікти.

— *Ми зараз говоримо лише про парламентські вибори?*

— Це як стартовий майданчик для наступних президентських виборів.

— *Що ці парламентські вибори можуть змінити при успішній опозиції?*

— За будь-якого результату вони зіграють на позитив для нашого суспільства, держави. І мова не про кількість мандатів, які отримує опозиція. Мова про те, скільки не отримає влада.

— *Схоже, не отримає багато.*

— А які наслідки? Пошуки влади щодо утримання при владі. На що можуть піти? Конституційна реформа. Зміна характеру взаємодії з опозицією. Поглиблення реформ. Загострення ситуації. У будь-якому з цих варіантів виграє суспільство. Навіть якщо влада робитиме кроки на гірше, це призведе лише до загострення ситуації і може призвести до дострокових президентських виборів.

— *Дискутується тема, однією чи кількома колонами, списками опозиції йти на вибори?*

— Пошук кращого варіанта надзвичайно складний. Давайте поставимо єдність як найвищу планку, але йтимемо до цього поступово, насамперед діалог між опозиційними силами. Як бачимо, сьогодні він ведеться лише частково. Що ж має відбутися, щоб геніальні, ще геніальніші політики все-таки сіли за стіл перемовин? Їм не вистачає суспільного потрясіння.

— *Якого потрясіння? Вила людей брати чи що?*

— Потрясінням були б результати виборів, які опозиційні сили можуть програти. Чи вистачить у наших лідерів таланту й розуму? Дай Боже, щоб політики не повторювали своїх помилок.

— *Ви допускаєте, що опозиція йтиме на вибори кількома списками, визнаючи при цьому Ю. Тимошенко лідером опозиції і задекларувавши наступне об'єднання в парламенті?*

— Чому я маю підміняти лідерів політичних сил? Нехай вони думають, як буде краще.

Надто добре знаю нашу українську історію і бачу, скільки зла принесли чвари, розбрат.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО



Фото Олеса Дмитренка

УГОДА про спільні дії Об'єднаної опозиції України

Ми, представники українських опозиційних демократичних політичних партій:

враховуючи увесь досвід українського державотворення та усвідомлюючи високу відповідальність перед українським народом,

відстоюючи необхідність повернення країни на демократичний шлях розвитку та забезпечення умов для добробуту і можливостей для самореалізації кожної людини,

наголошуючи на потребі повноцінного забезпечення європейських стандартів свобод і прав громадян та вимагаючи припинити політичні репресії і звільнити лідерів опозиційних партій — Юлію Тимошенко, Юрія Луценка та інших політичних в'язнів, захищаючи конституційне право громадян України на формування органів влади, отже — на вільні і чесні вибори,

у День Соборності України проголошуємо наступне:

Повноцінна реалізація політичних і соціальних прав громадян України неможлива без усунення правлячого режиму Януковича. Вибори до Верховної Ради України у жовтні 2012 року дають нам реальну можливість зробити це конституційним шляхом.

Задля повалення антинародного режиму та відновлення справжнього народовладдя — уповноважені представники політичних партій, що входять до Комітету опору диктатурі, пріоритетним завданням на 2012 рік визначають утворення більшості у Верховній Раді України, яка буде спроможна зупинити узурпацію влади, забезпечити захист прав та свобод громадян, відновити європейську інтеграцію, наблизити життя українців до європейських політичних і соціальних стандартів.

Із цією метою опозиційні політичні партії виступають як Об'єднана опозиція та здійснюють спільні дії на загальнонаціональному та місцевому рівнях:

— узгоджують спільні політичні принципи та підходи, з якими виступають на парламентських виборах 2012 року;

— здійснюють скоординовані дії, спрямовані на забезпечення підготовки і проведення чесних виборів народних депутатів України, встановлення їх правдивих результатів, недопущення фальсифікації голосування і спотворення волевиявлення громадян. Ідеться, зокрема, і про погодження кандидатур членів окружних і дільничних виборчих комісій, спостерігачів та забезпечення їхньої ефективної роботи;

— формують єдиний список кандидатів у народні депутати України, які балотуватимуться у мажоритарних округах, за принципом — один округ — один кандидат від Об'єднаної опозиції. Визнають ба-

зовими вимогами до кандидатів порядність, принциповість, фаховість, громадський авторитет та бездоганну репутацію;

— після перемоги на виборах 2012 року Об'єднана опозиція утворює парламентську більшість і розпочинає процес формування нової української влади.

Лідери політичних партій-учасниць угоди зобов'язуються забезпечити її безумовне виконання.

Ми наголошуємо, що єдиним опонентом для Об'єднаної опозиції є чинний режим і ті політичні сили, які його уособлюють. Тому ми відмовляємося від публічної взаємної критики та декларуємо принцип взаємоповаги і взаємного непоборювання між усіма опозиційними політичними силами.

Із метою консолідації демократичних сил і уникнення розпорошення голосів виборців, закликаємо всіх, хто здатний протистояти режиму Януковича, підтримати нашу ініціативу та діяти спільно.

Тільки разом ми зможемо досягти спільної мети — побудувати справедливу та заможну країну!

Слава Соборній Демократичній Україні!

Цей документ Об'єднаної опозиції було підписано на Софійській площі столиці 23 січня 2012 року під час акції з нагоди Дня Соборності. У багатолюдному мітингу взяли участь представники партій “Батьківщина”, “Фронт змін”, ВО “Свобода”, “УДАР” та інших партій.



Фото Олеса Дмитренка



Микола ЦИМБАЛЮК
Фото Сергія ГЛАБЧУКА

Святий вогонь його душі

Нинішні державотворці, виправдовуючи брак волі до будівництва справді незалежної України, незрідка лукавлять, повторюючи, що, мовляв, Мойсей сорок років водив по пустелі після виходу з єгипетського полону свій народ, щоб вивітрився дух рабства. Українці ж лише двадцять років як... У ці слова можна було б повірити, якби “вожді” самі прозріли й побачили вогні-орієнтири національного духу, які донині палахкотять на важкому шляху нашого народу до незалежності. Одним із найяскравіших духовних факелів є Іван Огієнко, митрополит Іларіон, 130-річчя якого відзначає громадськість разом з місцевою владою.

У Києві державного відзначення не відбулося, більше того, коли голова ВУТ “Просвіта”, народний депутат України Павло Мовчан на засіданні Верховної Ради України запропонував відзначити на державному рівні ювілей І. Огієнка, то його пропозицію навіть не включили в порядок денний. Тому ініціативу щодо вшанування Великого Українця взяла на себе “Просвіта”, творчі спілки, педагоги, науковці.

Заходи розпочалися на Житомирщині. Спочатку в обласному центрі, в коледжі культури й мистецтв, якому на днях присвоїли ім'я їхнього видатного земляка. А потім перемістилися у містечко Брусилів, де 130 років тому, 1(14) січня 1882 року народився Іван Іванович Огієнко. Там, на давній поліській землі почався його тернистий шлях на Голгофу. Заради любові до власного народу, заради віри в Українську Державу — Соборну й незалежну.

— Вшановуючи митрополита Івана Огієнка, — відзначив на урочистостях у Житомирі голова “Просвіти” Павло Мовчан, — ми виконуємо наш священний обов'язок перед цією людиною, перед українською нацією. Він не просто митрополит, він насамперед — педагог, державотворець. Бо кожен, напевно, знає, що він був професором Київського університету, а згодом став одним із засновників і першим ректором Українського університету в Кам'янці-Подільському. За Директорії його призначено міністром освіти, а потім ще й міністром ісповідань (віровизнань) УНР. Усе своє життя він невинно і самовіддано працював в ім'я майбутнього українського народу. Шануючи, вивчаючи життєвий шлях і творчість Івана Огієнка, ми заглиблюємося не лише в історію Житомирщини, а й в історію всієї України першої половини ХХ століття. А доторкнувшись до його духовної спадщини, стаємо самі духовно багатшими.

Іван Огієнко не вагався, коли прийшов час виборювати українську державність. Він був не одиниць у боротьбі, бо цей період історії рясно всіяний героїзмом і самовідданістю української інтелігенції, військовиків, селянства і робітництва. Тому, коли можливості державного служіння своєму народові були вичерпані, він став митрополитом, понісши Слово Боже у свій народ. Він тримав нашу національну пам'ять, збагачуючи її власним духовним скарбом. Огієнко не сумнівався, ба, більше — він був переконаний, що надійде той час, коли Україна стане вільною і незалежною державою. Наприкінці життя (помер на 91-му році, 1972-го) Огієнко склав заповіт, у якому зазначив, що вся його спадщина (за свідченням доктора філологічних наук Миколи Тимошика, якщо її видати, вона становитиме 60 томів) мусить бути передана в Україну. Але лише тоді, коли Україна буде справді незалежною державою, а українська церква — помісною незалежною церквою.

— Першу частину заповіту ми виконали, — сказав у своєму вітанні уродженець Житомирщини, народний депутат України Іван Заєць. — Україна стала незалежною державою. Але треба наповнити її життя українським змістом, державницьким мисленням правлячої верхівки, духовністю і добробутом. А от друга частина його заповіту — створити українську помісну церкву — ще потребує великої й наполегливої праці. Тому, складаючи данину пам'яті цьому видатному діячеві, подвижнику української ідеї, ми

мусимо думати про сьогоднішнє і майбутнє нашої нації, нашої держави.

Україна справді зможе виконати свій обов'язок перед народом, перед державою, коли належним чином, з державницьких позицій підходитиме до вивчення і використання духовного спадку таких діячів українського відродження кінця ХІХ — початку ХХ століття, як Михайло Грушевський, Сергій Єфремов, Симон Петлюра, Дмитро Дорошенко, Іван Огієнко... І тому перед науковою і культурно-мистецькою, церковною громадськістю, з огляду на нинішню політику держави, стоять завдання досягнути їхню творчість, використати їхній досвід державотворення, аби уникнути повторення злого фатуму.

За умов байдужості держави до власної історії і її творців, діяльність наукової і творчої інтелігенції, місцевих органів самоврядування набирає особливого змісту. Перший лауреат премії імені Івана Огієнка, професор Київського національного уні-



Павло Мовчан і Микола Нестерчук нагороджують голову Брусилівської районної “Просвіти”, письменника й огієнкознавця Василя Сташука медаллю “Будівничий України”

наповнення експозиційних фондів. І тут головний огієнкознавець надає велику й безкорисливу допомогу. У день святкування 130-річчя він привіз безцінний дарунок музею — Біблію в перекладі українською мовою митрополита Іларіона. Як вважає Микола Тимошик, вона стане головним експонатом цього музею. Доля Біблії не менш драматична і велична як і доля митрополита Іларіона.

— Я глибоко переконаний, — сказав професор, — що саме сьогодні і саме у вас вона має бути.

Брусилівцям, численним житомирським і київським гостям він показав оте лондонське видання унікальної Біблії. В Україні такого видання немає. Події, пов'язані з її перекладом і виданням, заслуговують на окрему розмову. Молодий професор, міністр освіти, віровизнань УНР Іван Огієнко чудово розумів, що два чинники є найважливішими у націєтворенні — рідна мова і рідна церква. Чому державотворення на той час (до речі, нині також) зосереджувалося на цих двох напрямках? Розчинити українську мову, ввести другу державну, не дозволити піднятися на ноги власній церкві — такі завдання стояли перед антиукраїнськими силами у 1917—1919 роках, такими вони залишаються і через майже 100 років. Немає мови — немає народу, немає народу — немає нації, немає нації — немає держави. Замкнене коло національного фатуму, яке прорвати можемо тільки ми самі. “Не можна побудувати державу без своєї церкви, де своєю мовою, через душу і серце звертається до Бога кожна лю-

дина від народження”, — зауважив професор. Тому справою життя Огієнка стала українськомовна Біблія.

Зрештою, це було йому Божою заповіддю, яку він ревно виконував сорок років. І всі ці роки різні сили перешкождали йому. Перші переклади він почав робити ще в Києві, потім у Кам'янці-Подільському, далі — у Стокгольмі й Женеві. У кінці 30-х років він завершив переклад Старого й Нового Завіту. Його замовником було Біблійне товариство, головний офіс якого розташовується у Лондоні. Будь-який новий переклад Біблії може бути визнаним у церковному світі канонічним лише тоді, коли міжнародна комісія зарубіжного товариства ухвалить відповідне рішення.

У вересні 1939 року в Європі розпочинається II світова війна. Саме в цей час архієпископ Холмський і Підляський Іларіон посилав закінчений переклад Біблії українською мовою в Лондон. На той час членом комісії Біблійного товариства був унікальний чоловік Енгольс. Саме йому рішенням комісії було доручено зробити вердикт: друкувати чи не друкувати, фінансувати її чи не фінансувати. На диво, Енгольс швидко і прихильно ставився до українства. Огієнко два довгих роки у Варшаві чекав на вердикт. І раптом 1940 року до його помешкання приходить Енгольс із рукописом, який митрополит вислав до Лондона. Пакунок надійшов за адресою, але з розгортанням воєнних подій його не встигли розглянути. Змушений був переховуватися й сам експерт. Огієнко надав йому притулок, хоча такий людський вчинок міг коштувати йому життя.

Відчуваючи загрозу, що нависла над рукописом, митрополит вирішує його знов передруку-

вати. Друкарка Сіманцева за три тижні виконує величезну за обсягом роботу, і незабаром рукопис опинився у Відні. Там, на території одного із відомих монастирів, Огієнко закопує його в землю — це кілька пакетів, 37 зшитків по 450—500 сторінок у кожному. Потім доля закидає його в Швейцарію, далі — в Канаду. І лише 1947 р. військова англійська розвідка на прохання Івана Огієнка розкопує наше унікальне національне багатство і переправляє спецрейсом літака до Вінніпега. На той час українська православна громада запросила митрополита до Канади, де він став настоятелем УПЦ. За океаном, на чужині, він продовжує роботу над перекладом. Йому допомагає донька Леся. Нарешті титанічна робота закінчена. 12 червня 1962 р. з Лондона доставляють 200 віддрукованих примірників, опрацьованих у голубі палітурки із золотим тисненням — кольори-символи національного прапора.

Але на цьому пригоди головної справи життя Огієнка не закінчуються. Його Біблія мала загинути. 1997 р. помирає його єдина найрідніша людина — донька. Весь архів (5 мішків) митрополита Івана Огієнка, яким вона опікувалася до останніх своїх днів, чужі люди перенесли у підвал гаража. Там його і знайшов професор з України. Усі матеріали — листи, документи, книги, світлинки були в жохливому стані. А Біблія була наскрізь промокла й покрита шаром плісняви. Але неймовірними зусиллями її вдалося врятувати. На все воля Бога, як кажуть у народі.

— Я хотів би, — закінчив свою хвилюючу оповідь Микола Тимошик, — щоб у кожній українській хаті завжди крім великої родини було ще двоє — Бог і Україна.

У цих словах — велика правда. І сам факт святкування 130-річчя ювілею Івана Огієнка громадськістю покладає великі надії на повернення його у наше суспільство і державне життя. Та, зрештою, Огієнко нас і не покидав. Через україноненависну, імперську політику Москви, через зраду національних інтересів певною частиною нашої інтелігенції українці були позбавлені права на духовну спадщину подвижників відродження України. Нині “пропаші роки” в минулому. Підтвердження цьому — святкування 130-річчя Івана Огієнка. В останні дні березня в Брусиліві проходить вручення премії Івана Огієнка. За ці роки 109 найкращих представників науки, мистецтва, громадських рухів уже стали її лауреатами. Гуртування наших патріотичних і інтелектуальних сил триває. Павло Мовчан, голова Комітету премії імені Івана Огієнка, підсумовуючи урочистості на Житомирщині, зазначив, що мусимо постійно повертатися до духовної спадщини митрополита Іларіона. І пам'ятати його мудрість: людина на перше місце повинна ставити спочатку Україну, а потім Бога. Бо якщо ти справді любиш Бога, ти любиш свій народ, якщо ти любиш свій народ — ти любиш Бога.

Цей той святий вогонь душі Великого Українця, який не дасть нам схитити на шляху у майбутнє.



Микола Тимошик передає музею Біблію Огієнка

верситету Микола Степанович Тимошик власною діяльністю довів, що може зробити лише одна людина. Понад півтора десятка років він невинно вивчає життя і творчість відомого брусилівця. Впродовж цього періоду він підготував монографію, кілька книг. Його популяризаторська діяльність не обмежується науково-дослідницькою роботою. Цього-річ районна влада капітально відремонтувала приміщення майбутнього меморіального музею Івана Огієнка в Брусиліві. Попереду не менш важлива справа —



“Більшовицькі війська зустріли несподівано перший рішучий і завзятий збройний опір під Крутами”.



Під морозним вітром — біла тризна...

29 січня 1918 року відбувся бій під Крутами, який, за свідченнями сучасників, був “перетворенням слова в чин, себто слова IV Універсалу — в дію зброї”.

Понад два десятиріччя ВУТ “Просвіта” докладас зусиль, аби юні лицарі української незалежності, герої-крутяни зайняли належне їм місце в Пантеоні вітчизняної слави. Саме завдяки численним звертанням просвітянського Центрального правління 2003 року з’явився Указ президента про офіційне вшанування Героїв Крут, а до 90-ї річниці їхнього подвигу 2008 року біля станції Крути встановлено Меморіал, який розробив і втілював шевченківський лауреат Анатолій Гайдамака.

Здавалося б, що “Слово Крути стало дуже переконливим, бо на його зміст зложилися не самі звуки, а чин і кров” (Улас Самчук). Але... Хто скаже, чи нинішнього року відзначати-

меться День Героїв Крут на державному рівні? Чи будуть бодай найближчими роками видані книги, чи з’явиться художній фільм про крутян, врешті, чи з’явиться пам’ятник на Аскольдовій могилі?

Уже двічі Видавничий центр “Просвіта” разом з історико-культурологічним товариством “Герої Крут” видавав документи, матеріали, дослідження “Крути. Січень 1918”, а нині готує третє, виправлене й доповнене, майже тисячосторінкове видання: знайшлися невідомі досі публікації і дослідження, хронологія яких із кінця 1917 року по нинішні часи. Сьогодні ми пропонуємо читачам “Слова Просвіти” матеріали, які віднайшов в архівах упорядник книги, народний артист України і засновник товариства “Герої Крут” Ярослав Гаврилюк 2011 року.

Правопис та лексику оригіналів зберігаємо.

Крути

Про Крути багато писалося. Були то і поетичні присвяти, і мемуаристика, і політично-критичні розвідки, історичні нариси та військові й публіцистичні оцінки. Писали й ті, що брали безпосередню чи хоч би близьку участь у тій події, і ті, що тільки здалека, на основі чужого досвіду та на основі вивчення джерельного матеріалу і критичної аналізи його, намагалися збагнути справжню ролю і значення Крут. Для зручності увесь той чималий матеріал треба поділити на дві частини.

У першій з них пошукувалося вищого історіософічного сенсу значення Крут: певної їхньої рішальної ваги у суцільному історичному процесі вікової боротьби українського народу за свою державність. І ось, у цьому розумінні Крути, без огляду на їх трагізм, оцінюються позитивно, бо в них, безсумнівно, додається певна історично-логічна необхідність. Цей бій високо підносить гідність нації і тим живить її дух спротиву та боротьби за найвищі моральні цінності — свободу і самоутвердження. Під таким аспектом знаходимо в Крутах аналогію до старовинних грецьких Термопілів, де в 480 р. до Христа спартанці Леоніда грудьми закривали перським ордам вхід до Греції; психологічно порівнювали Крути і з цезарським Рубіконом: рішучим переломовим моментом, у якому дозріла українська воля до рішення боротьби з Москвою. Оцінювали ще Крути, як перетворення “слова в чин”, себто, слова IV Універсалу — в дію зброї; порівнювали ще Крути з такою кривавою брамою на межі України — Батурином.

А взагалі відзначували загальне юнацтва, як найвищий патріотичний приклад виняткової самопосвяти, жертвовного мучеництва і мужності українського новітнього лицарства в обороні Батьківщини. Виявлене в такому аспекті значення Крут, скріплене розумінням міцного зв’язку крутянської події із загально визвольних зусиль треба визнати за позитивне, бо доводить, що роля Крут в історичній ретроспективі мала передовсім характер ідейного чинника.

Друга група писань про Крути, оперта переважно на гостро критичну оцінку їх і на полеміку, в крутянській історіографії має, безумовно, всі риси від’ємного порядку. Щоправда, сам факт мужньої боротьби і героїської смерті української молоді не тільки не осуджується, не зневажається, а навпаки, у значній мірі навіть гіперболічно гльорифікується, проте розглядається він окремо, відірвано від суттєвого значення цілого комплексу крутянського дійства. Через це і саму подію крутянську зовсім знецінюється, представляється, як клясичний приклад повного воєнного анальфебізму наших військових керівників, кваліфікується, як просто невдала, не потрібну воєнну авантюру, що спричинилася до страшної катастрофи київської молоді; указували на Крути, як невинуватене безумство, безпорадність, навіть як зраду і злочин керівників тодіш-

нього українського державного життя...

...Зрозуміло, що всі оті заражені нігілізмом, витончені красномовством темпераментних промовців обвинувачення сиплюються щедро найбільше на адресу тодішнього державного проводу, Центральної Ради, яка, мовляв, і за воєнну поразку, і за масову марну смерть українського юнацтва єдина мусить поносити моральну відповідальність. Однак усі докори, всі закиди й обвинувачення українській тодішній владі у крутянській трагедії, які, на жаль, протягом років легко-важно розповсюджуються і безкритично сприймаються пасивним загалом нашого суспільства, по суті не мають жодної підстави: засновані бо вони або на незнанні тодішніх політичних і воєнних обставин та фактів або на свідомих тенденціях партійних і соціально-громадських супротивників Центральної Ради, і тому зумисно негують чи фальшують факти...

...По звільненні України від большевиків у березні 1918 р. бойовище під Крутами обслідувала спеціальна державна комісія. Результатів праці її годі десь тепер шукати. Але загальновідомо, що вона розкопала кілька братських могил і знайшла в них кількадесяті тіл поляглих вояків, яких поховали селяни з околичних сіл. І знов таки невідомо, скільки серед них було юнаків, а скільки студентів. Усіх поляглих під Крутами, перевезли до Києва і з великою парадом і військовими почестями поховали урочисто на Аскольдовій могилі.

З приводу крутянських кривавих жертв, варто згадати ще про одну безпідставну легенду, що міцно втерлася у свідомість нашого суспільства. Багато писалося, пишеться і говориться, що під Крутами загинув Студентський курінь весь, у цілому складі ніби тих 300 душ. Через те, особливо гльорифікується, надмірно вихваляється одних лише студентів-крутян, без уваги на інших учасників бою та на їхній високий героїзм і жертвність. Проте з правдивих описів бою, засвідчених безумовними авторитетами, бачимо, що фактично приписування усіх заслуг і чести одним студентам з їхнього куреня є неправдою і несправедливістю. Бо вже знаємо, що головний і найбільший тягар бою винесла на своїх плечах 1-ша Юнацька Військова Школа, яка і мала через те найбільше втрат. Київський Студентський Курінь не загинув увесь, бо і не міг увесь загинути тому, що у цілому складі навіть не брав участі в бою; билася лише одна його сотня, яка також не ціла загинула, а була в порядку введена першою з ліній вогню при відступі всієї бойової групи.

При цьому залишається ще зупинитися на справжньому значенні крутянського бою без зайвої афішовки і штучної словесної гіперболізації, цього мало не найбільшого епохального явища світової історії. Насправді, як уже згадувалось, ця подія має найперше лише для нас, українців, велику суто моральну вартість, як чинника ідейного. Трагедія української молоді під Крутами струнула до глибини національним сумлінням, поставила виразно під запит справжнє ставлення

України до Москви, дала повну можливість пізнати суть російської революційної демократії, виплеканої на московському історичному імперіялізмі. Крути ясно означили злам у дотеперішніх українсько-російських політичних стосунках. На це недвозначно вказав і сам президент України проф. М. Грушевський у промові над могилою поляглих крутянських героїв: “Український народ досі вірив у можливість свого розвитку в новій демократичній Росії. Але після всього того, що сталося, він переконався, що з Росією, чи то реакційною, чи революційною, йому не по дорозі”... Ще виразніше священну вартість для України кривавих жертв поляглих крутян відзначив і другий промовець над їхньою могилою — письменник Л. Старицька-Черняхівська.

Однак поза важливим моментом морально-ідейного характеру мав ще крутянський бій і реальне — певне тактичне значення. Правда, сам по собі той бій з погляду чисто воєнного був лише одним з епізодів складнішого комплексу оборонних боїв за Київ. Тому для точнішого уявлення і зрозуміння тактичного його значення, треба розглядати крутянську подію у зв’язку з іншими тодішніми воєнними і політичними процесами, що розвивались по лінії історично-державних українських завдань. Отож у такому аспекті бій під Крутами мав ту безумовну заслугу, що спричинився значною мірою до загального успіху оборонних київських операцій, на яких опиралася тоді широка і важлива акція української влади у справі підписання Берестейського миру з Німеччиною. Тоді треба було за всяку ціну втримати у своїх руках столицю, щоб той мир гідно здобути. А Москва якраз намагалася всіляко тій українській акції перешкодити; тому і поспішала концентрованим походом своїх армій на Київ та вибухами повстань у його середині чим-скоріш опанувати владу в Україні. Та не пішло російським це легко. Більшовицькі війська зустріли несподівано перший рішучий і завзятий збройний опір під Крутами. В дальшому руху мусіли вже свій первісний нестримний розгін загальмувати, просуватись до Києва помаліше й обережніше. В тому нактнувся ворог і на інші українські сили, що перегороджували йому дорогу до столиці.

Правда, в загальному висліді боїв за Київ українському війську проти переважальної чисельно сили московського війська годі було встояти, і воно відступило. Але на потрібний рішальний термін ворог таки був стриманий, бо щойно по десятих днях по крутянському бою червоні війська оволоділи Києвом, а тим часом справа закінчення миру в Бересті добігла успішного кінця: мир було офіційно й остаточно ухвалено і формально підписано за один день по упадку Києва — 9 лютого 1918.

М. БИТИНСЬКИЙ,
полк. Армії УНР

Битинський М. “Крути”. // Нові дні. — 1958. — Ч. 97.

Бюлетень Союзу Бувших Українських Вояків у Канаді — 1962. — ч. 10. — С. 10-12.



Усе се трапилося так несподівано... У крайнім разі несподівано для нас, незначних людей величезного міста, котрі з замиранням серця, з глибини льохів, боязко прислухалися до хижого свисту гарматних вибухів, які було чути все ближче та ближче.

Горіли будинки, конали сотні, тисячі ні в чім неповинних жертв большевицьких гармат, із холодним серцем наведених на лікарні, церкви та найбільш високі приватні будинки, а ми, сховавшись у сірих та темних льохах, голодні, бо боялись піти та купити хліба — лише догадувались про те, що колось...

Невимовно тяжко тягнулися дні та ночі. Нарешті вибухи затихли. Невеличкий гурток героїв-воєв, належавших до Ради, лишившись без усякої допомоги але зробивших усе, що вони могли зробити, повинен був покинути місто Київ і відступити до Житомира. І коли ніч спустила на землю свої крила, в Київ вступили большевицькі банди й почалось...

Почалося — невимовно... Я з жахом дивилася, як мимо наших вікон вели на смерть, підтовхуючи рушницями, гурток із п'яти-шести чоловік у сірих шинелях, бувших офіцерів, як за сім гуртком, спотикаючись та падаючи, бігли, ламаючи руки, дві жінки, бачила як ішов між двома вартовими, сміливо піднявши голову, красивий високий польський полковник у жовтому капелюсі, бачила як із дикарським вимовом літали на конях якісь постаті, вдягнені в гусарські мундїри, з величезними махнатими шапками, і як поважно, розвалившись, неслися в автомобілях “товариші”, поначіплювавши на себе гергієвську зброю забитих офіцерів і куривши коштовні цигарки з розграбованих крамниць.

До нас прийшли трусити. На превелику радість вони не були п'яні. Два матроси та один “товариш” у салдацькій шинелі.

— Офіцерів у вас нема?
— Нема.
— Глядіть, бо як найдемо, то гірше буде.
— Та нема ж, кажу вам. Шукайте, де хочте.
— А зброя?
— Є шабля мого чоловіка, та навіщо вона вам?
— А чоловік ваш офіцер?
— Військовий лікар. Але його тут нема, він на фронті.
— А все-таки пошукаємо.

І пошукали. Усе перевернули догори дном, узяли шаблю, нашоє узяли й моє вбрання сестри милосердя — своїм “сестрам” здасця, дві срібні ложки — і зникли.

Більш до мене з трусом ніхто не приходив, а в сусідській будинку бувало й по два труси на день — мабуть занадто гарним їм здався великий панський будинок.

Але я збиралася вам не про се розказати — се все багатом із нас відомо, — а ось про що.

Несподівано — вже після обід, прибігла до мене моя подруга. Чоловік її — капітан П. — тільки недавно повернувся з фронту й був призначений у резерв Київської округи. Прибігла й розказала як увірвалися до них із трусом, схопили, повели на вулицю й уже хотіли покінчити з ним, як тут підоспіла жінка й за брильянтового перстень та золоту браслетку з годинником купила обіцянку, що його тут, на вулиці, не вб'ють, а поведуть до штабу, в дворець.

Затавровані прокляттям В. М. Єгор'єв, Муравйов, Ремньов і К^о



Блиснув промінь надії. Вона кинулась до мене.
— Ходімо разом у дворець. Ради Бога! Спаси Петра й мене! Бо коли Петра вб'ють, то я себе теж кончу!

Я хутко одяглася, перехрестилась і поїхали.
По вулицях сумно. Скрізь бите скло, глина, калюжи крові, — он забитий лежить, без чобіт... Різка пляма на фоні міста... На війні — се друге діло... А тут — тут се не можливо. Можна навіть збожеволіти.

На площі гармати та вартові.
— Стійте! — І страшенна лайка. Зупинилися. Ждемо. Підходе до нас зухвальний напів'яний солдат:
— “Куди вас бенера несе? Пропуск!”

— Нам до двірця треба. По важній справі. Пропустіть, будь ласка.

— Валий!.. — гукає візникові.
А нам навздогін:
— Поспішайте, а то розстріляють, буржуйки прокляті!..
Угадав — і як боляче — ой, як боляче хлеснув по серцю!..

Ось і дворець. Ріг парку — заворот... Величезна юрба людей... Жінки й діти — всі намагаються протиснутись наперед, подивитись як-небудь, як-небудь добратися до трупів... Ідемо далі... Важко... Ворота. Юрба народу. На площі перед дворцем — десятків зо два свіжих трупів, без чобіт і шинель, розкидано як попало. Калюжи свіжої крові.

Стоять палачі, спираючись на рушницю — палять “цигарки”. У декотрих кишені від здобичу помітно відстебурчились.

Плаче біля стіни жінка, одягнена в каракульове манто.

А з двірця виводять до парку трьох офіцерів.

— Куди???

Господи, як Ти це терпиш!!!

— Але весело сяє сонечко над людською скорботою, шебечуть пташки, байдужі до жаху обличчя сірошинельників, спокійно повернувся на подушках автомобілю “товариш” із револьвером з боку.

Ми входимо в двірць, пробиваючись крізь давку, а з парку гуркотить паганій вибух, наче одірваний вибух десятка рушниць.

Паганій, їдкий смород брудної, п'яної юрби. Забруджено й запльовано все, що тільки можна. Страшно йти. “Победітелі” розвалились по всіх залах. Де комісар — ніяк не доб'єшся. Шука-

ємо годину, півтори... Сновигаємо по коридорах, уже серце закаменило, не реагує на чуже горе — свого доволі... Утома ноги підкошує.

Ось повели молодого безусого хлопчика, корнета-гусара, за те, що на чоботях мав кокардочку. Іде, як овечечка під ніж, блідий, гордий, мовча, без сльозинки. Сльозами не зарятуєш.

Ось на долівці валяється пальто якогось полковника з погонами.

Ось зірвані погони лежать на підоконникові.

А юрба все росте, а мертвих усе збільшується!

Господи, чи встигнемо ми вимолити у палачів спасти “нашого Петю?”

А скільки матерів, жінок, наречених і сестер метушиться тепер у безкрайній розпуці, не знаючи де їх “Петі”!..

І нарешті ми добралися до самого Ремньова, “командуючого другою армією, тимчасового генерал-комісара міста Києва”. Грубе, жорстоке, безглузде, спотніле й брудне обличчя, блукаючі очі, нервові рухи... Балакає хрипко. І теж револьвер на столі, револьвер на поясі, револьвер стирчить із кишені.

Запалює папіроску з золотого портсигару з княжеською монограмою, заквітчаного безліччю цяцьок, погончиків, ініціалів, значків і т. и.

— Чево вам?

Пояснюємо. Узяли неповинного... Доказуємо...

Несподіваний рух великодушшя.

— Єслі не разстрілян — вазміте єво... Вот вам ордер.

Тиче до рук брудний шматок паперу з написом “освободіть П.” і підписом “Ремньов”.

— А де він може бути?

— Не знаю. Шукайте. Буду я вам ще тут справки наводити?

Ми бігом із кабінету.

До кого звернутись? Кого молити допомогти?

Ідемо до виходу — назустріч п'ять товаришів і серед них — хто б ви думали? Володимир Миколайович Єгор'єв.

Так, він самий — Володимир Миколайович Єгор'єв, бувший колись блискучий полковник, потім генерал. Не під арештом, не йдуча на розстріл жертва, а “діяч”, “главарь”, один із командуючих большевицькими бандами.

З ним “сам” Муравйов, підлий перебіжчик, жандарський

ротмистр Миколи II-го, нині главнокомандуючий “східнім фронтом”.

Але Єгор'єв, Єгор'єв... Його я так гарно знала по Петрограду, його ж я бачила й 13 серпня 1914 року під Замостям, коли він, тоді ще начальник штабу 3 гренадерської дивізії, тікав пішки по соші від Замостя на Красностав, кинувши шапку й сумку, охоплений паничним жахом, коли майже вся гренадерська дивізія попала в полон, оточена по його ж вині австрійцями з обох її флангів...

Безсоромний, на щастя один з дуже небагатьох кадрових офіцерів, одверто приставший до розбишацької “армії” Муравйова...

Я хотіла гукнути його, але язик не повернувся... Безсило я схилилася до стіни.

На один крок од мене пройшов він, Юда-продавець, на очах котрого розстрілювались його ж брати офіцери, генерали, полковники... пройшов — але побачив мене, пізнав і здригнув. І я ясно бачила, що на хвилинку, одну коротку хвилинку, в ньому прокинулось сумління...

Цей, загинувший морально, озвірілий у товаристві убійників і грабіжників, негідник згадав, що й він був людиною, тільки зараз же він переміг себе й забалакав із кривавими співработниками.

Але голос його прохрипів і я бачила, я зрозуміла, що горло його стиснуто рукою неблаганого сумління.

Юда проклятий, нехай же швидше рука Божого Суду стисне твоє горло, хай загинеш ти, як Юда з Іскаріоту...

Ми бігали цілий день по городу, байдуже жорстокому, ми бачили ціле море людських страждань, обличь, присуджених на смерть і чекаючих свого часу в коридорах і фойє городського театру, за ґратами старих поліцейських участків, у багажній конторі вокзалу, очі червоні від сліз у бідних жінок, прохавших забрати все багатство, але повернути сина, брата, чоловіка...

І ми найшли “його” — Петра П. — у якійсь темній коморі, яку перевернуто в тюрму. Чоловіка з двадцять сиділи на холодній підлозі, біля розбитих вікон, голодні, але сього не почувачи.

— Ось записка “товариша Ремньова”, командуючого другою армією.

Старший доглядач пагано виявився й звелів випустити.

Втручився другий — матрос,

зарісший бородою, сходжий до малпи:

— Плювать на Ремньова! Без Муравйова не випущу.

— А я кажу — можна, значить можна!

— А мені наплювать, не пуцу! Ідіть до Муравйова!

Нас майже випхнули за двері. На вулиці вже нікого не було.

Темніло. Сяк-так дійшли ми до вокзалу, де на першій путі стояв потяг “самого” Муравйова, котрий пильно доглядали вартові. Пропустили за п'ятьдесят карбованців, що всунули вартовому.

У середині колись дуже гарного, а тепер загаджененого салюнованого порозягалися “штабні”, забруднені, озвірілі, з грубими викриками, згубивши чоловічий вид, пугачівці.

— Муравйов вас не прийме.

— Нас од Ремньова прислано по справам, — енергійно сказала я.

Прийняв. Тісне купе. Худий та високий, незграбний, сухий, черствий, без серця, деспот-кат. Не дивиться в вічі.

— Нічого не можу зробити. Ідіть до Ремньова.

— Та я ж у нього була — ось його підпис.

— Ідіть тоді до чорта! Є в мене час із вами возитись!

— Ради Бога!

— Хоч би й ради Бога! Ви з дурниціми лізете, а в мене справ по горло!

Вийшли ми чуть живі... У його “справи”, а в нас “дурниці”... Кого-кого ж прохати про помилування?..

І допомогло чудо. Хлопчисько — чех, Фрідріх, бувший солдат у мого брата в полку, зустрівся мені на вокзалі.

— Може, ви нам допоможете?

— Схопилася я за сю соломинку.

У сей страшний день усе, що робилося в місті, було противне здоровому змислу та логіці. Випадок керував рухом подій, випадок вирішав долю сотень людей, випадок спас і Петра П.

— Записка Фрідріха, який, як виявилось, був “комендантом” м. Києва...

Але скільки, скільки неповинних жертв полягло в сей і в два другі за ним дні, полягло так безглуздо, так жорстоко, від руки “затаврованих прокляттям”.

Сестра милосердя

Військово-науковий вістник
Генерального Штабу УНР. — Київ,
1918. — ч. 1. — С. 45—49.



Кіно, на яке ми чекали

Вийшов у прокат фільм Михайла Ілленка “ТойХтоПройшовКрізьВогонь”

Стрічку, над якою творча група працювала майже п'ять років через перерви у фінансуванні, з 19 січня можна переглянути у кінотеатрі. Торік восени вона здобула Гран-прі III Київського міжнародного кінофестивалю попри те, що, за словами режисера і співавтора сценарію, ще не була готова повністю. На прес-конференції, яка відбулася після прес-показу, Михайло Герасимович сказав: “Творча група віддала багато сил та енергії створенню фільму, і ми сподіваємося на контакт із глядачем. Стрічку зроблено цілком на сучасній українській технічній базі — від сценарію до монтажу, включаючи комп'ютерну графіку і dolbi-звук. Кіноматеріали не возили на доопрацювання за кордон. Загалом на виробництво було витрачено майже 16 млн грн. Це перший ігровий повнометражний фільм, повністю зроблений в Україні”.

Олена ШУЛЬГА

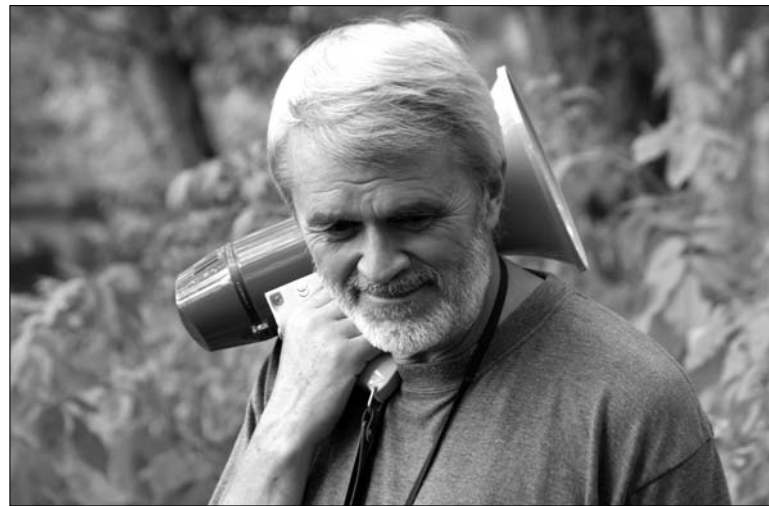
До цього слід додати, що це перший український блокбастер, хоч автори означають його як “романтичну баладу, де без пригодницьких епізодів не обійшлося”. Фільм насправді захоплює; мушу зізнатися, що, лише вийшовши на вулицю, усвідомила, яка пора року і пора доби.

Фабула стрічки має реальне підґрунтя. Нагадаємо читачам, що історію, яку Михайло Ілленко використав як сюжет, розповіла відома українська актриса Наталя Наум (Галя, “За двома зайцями”). В основу фільму лягли факти з біографії Героя Радянського Союзу льотчика авіації Івана Івановича Дашенка, який народився поблизу Диканьки, був командиром ланки бомбардувальників, брав участь у Сталінградській битві. Потрапив у німецький полон, згодом у радянські концтабори на Далекому Сході. Радянська делегація митців, у складі якої були актриса Наталя Наум, кінорежисер Тимофій Левчук, артист балету Махмуд Есамбаєв, 1967 року відвідала в Канаді поселення ірокезів.



Вождь місцевого племені, вбранний у національний костюм, звернувся до них українською мовою.

Виконавця ролі головного героя довго шукати не довелося. Ним став молодий актор Дмитро Лінартович, героїня — актриса Ольга Гришина, антигерой — Віталій Лінецький, в інших ролях Іванна Ілленко, Олег Примогенов, Олександр Ігнатуша, Олексій Колесник. Трохи незвично бачити у драматичній ролі Віктора Андрієнка, але з нею він упорався чудово. В епізодичних ролях — брати Капранови. Тобто всі



виконавці — українські актори, за словами Михайла Ілленка, йому подобається з ними працювати. Це ще раз свідчить про високий рівень українського виконавського мистецтва, який дорівнює світовому.

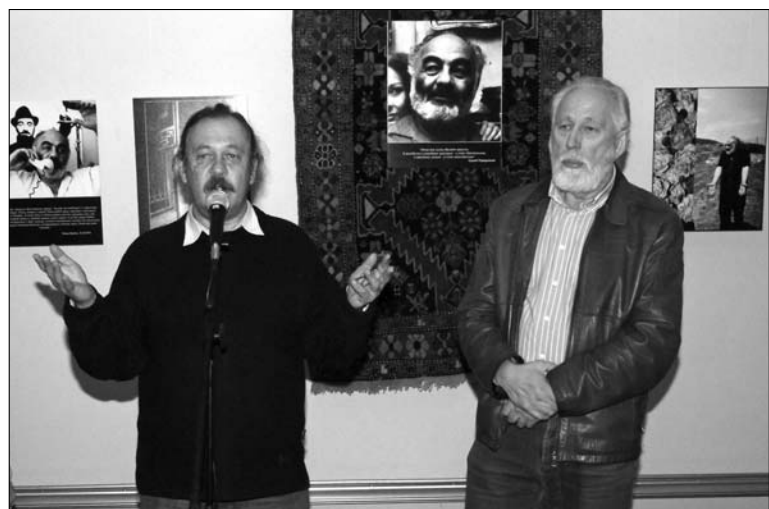
Доповнює стрічку музика Володимира Гронського у виконанні Національного симфонічного оркестру під орудою Володимира Сіренка. Над створенням саундтреку працював піаніст Юрій Кот — усі рояльні соло у фільмі звучать у його виконанні. Етнічні й духові — Олесь Журавчак. Долучився до музичного оформлення етногурт “ДахаБраха” — це справді чудова робота.

Генеральний продюсер Володимир Філіппов радіє, що нарешті українці мають змогу дивитися

українське кіно: “Це унікальний фільм, він сучасний, технологічний, зроблений тут, тепер і для вас. Якби у Михайла Ілленка була змога знімати, Україна мала б видатного режисера”. Продюсер пообіцяв, що прокат буде всеукраїнським — аж до райцентрів. Стрічкою зацікавилися за кордоном: у Канаді, Сполучених Штатах, Австралії, Аргентині, Польщі тощо. А гурт “ТНМК” зробить кліп на фільм.

Привітати колегу-яхтсмена прийшов капітан яхти “Купава” Юрій Бондар. Він прибув до Києва “на зимівлю”, а яхта, відремонтована і готова до походу, перебуває на стоянці у Хайфі. “Ми вирішили, що переcheкаємо зиму в Ізраїлі, тому що закрито шлюзи і до Києва дістатися водним шляхом неможливо”, — зазначив капітан. Член екіпажу Андрій Зубенко поки що до Києва не прибув. Михайло Герасимович сердечно подякував Юрієві Бондарю, адже саме він тиснув на кнопку під час навколосвітньої подорожі “Купави” в Південних Андах, де було знято кадр, із якого починається “ТойХтоПройшовКрізьВогонь”.

На наше тверде переконання, цей фільм із такою символічною назвою матиме щасливу глядацьку долю. Бо наш глядач потребує саме такого кіно, такого героя, з якого хотілося б брати приклад, реалій, близьких і рідних нам.



Тетяна КРОП

Колись Леся Українка писала, що якби не народилася українкою, хотіла б бути грузинкою. Класикові XX століття — кінорежисеру Сергієві Параджанову — вдалося це поєднати: він повноправно належав до трьох народів — вірменського, грузинського й українського, довівши, що й національність людини теж може обрати, принаймні шляхом додавання нових до Богом даної. За два роки святкуватимемо 90-ліття цього Поета кінематографа. Одним із перших кроків ювілей-

ного марафону стала виставка “Параджанов. Дотик”, що відкрилася у Національному музеї Т. Шевченка. На ній експонується 51 світлина фотографа Юрія Гармаша та режисера й актора з Коста-Ріки Вінісіо Рохаса, яким вдалося увічнити миті життя митця.

Ми звикли говорити про Параджанова як режисера, котрий створив свою унікальну кінематографічну мову, увійшов до Книги рекордів Гіннеса за кількістю отриманих нагород за фільм “Тіні забутих предків”, рідкісну людину, яка дозволяла

Дотик до людини-кіно

собі розкіш свободи у невольній країні. “Сергій Йосипович спромігся організувати життя як твір мистецтва, як вишуканий колаж, де поєднувалися несумісні, на перший погляд, речі, — сказала на відкритті виставки секретар Спільки кінематографістів України Ірина Зубавіна. — Параджанов — позачасова персоналія, багатовимірною особистістю”.

Тож не випадково організатори виставки обрали трохи незвичний ракурс — розкриття внутрішнього світу людини через фотографію, яка промовляє сама за себе. Яскрава особистість, Сергій Параджанов незмінно викликав зацікавлення майстрів фотографії, яким пощастило з ним спілкуватися. Його знімали такі фотокласики, як Юрій Рост, Юрій Мечитов, відомі оператори і фотомайстри Олександр Антипенко, Андрій Владіміров... Серед них і автор виставки у Музеї Т. Шевченка, оператор Національної кіностудії імені О. Довженка Юрій Гармаш.

Коли я запитала у пана Юрія, як спало на думку фіксувати на

плівку зустрічі з Параджановим, він без вагань відповів: “А не фотографувати його було неможливо, бо це була людина-театр, як, утім, і людина-кіно. Хіба можна пройти повз прекрасне?”

Світлина, які бачимо у музейному залі, належать до кількох періодів. Перший — початок 1978 року, коли Параджанова після втручання діячів світової культури звільнили з ув'язнення, куди він потрапив за виступи проти репресій та утисків тисячох української інтелігенції. Згодом не раз Гармаш їздив у Грузію, де вони також зустрічалися. А останні фото були 1987 року зроблені в буковинському селі Чортория, на сороковинах Івана Миколайчука.

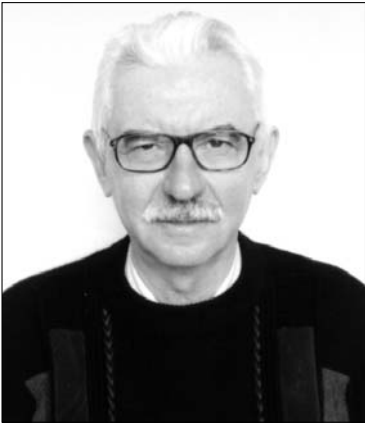
Не вдаватимуся до опису й коментарів чудових фототворів. Кожен має їх оглянути мовчки і бодай трішки доторкнутися до неповторної індивідуальності. До визначень “людина-театр”, “людина-кіно” я б додала: людина-оркестр. Ми не чуємо його голосу, не спостерігаємо рухів, але все це можемо уявити з різних виразів обличчя, а воно якнайкраще

віддзеркалює його дивовижно багату внутрішню драматургію, де пристрасті нуртують не менші, ніж на екрані чи сцені.

Людину з обличчям східного мудреця бачимо на кухні, на подвір'ї української хати, у мальовничих тбіліських двориках. Погляд Параджанова поглядає навіть якийсь офіційний захід, де вчителька вишивкує піонерів... Неординарне світосприйняття проступає і в малюнках митця, які теж експонуються.

Тему “Параджанов-людина” вдало доповнює тема “Параджанов-кінорежисер”. Під кожною світлиною підпис — цитата Сергія Йосиповича, фрагмент із його листування або висловлювання про нього, скажімо, Мікеланджело Антоніоні, Федеріко Фелліні, Андрія Тарковського, Жана-Люка Годара...

Організатори виставки порушили давно назріле питання про відкриття в Києві музею митця, який 30 років життя віддав українському кіно. І закликають усіх небайдужих підтримати їхню ініціативу.



Аркадій СИДОРУК,
лауреат конкурсу “Приз Гарета
Джоунза”

Я — за те, щоб віддавати шану мільйонам невинно убитих під час Голоду-Геноциду в Україні 1932—1933 років не тільки в офіційно проголошений День пам’яті жертв голодоморів і політичних репресій, що припадає на останню листопадову суботу.

Я — за те, щоб Меморіал на Печерському схилі у Києві став Меккою для українців усього світу, які прагнуть відродження майже вбитої генетичної пам’яті нації. Камені мертві, якщо в людських душах не палає племін бажання *per aspera ad astra* (через терни — до зірок).

Я — за те, щоб українці пам’ятали імена тих, хто допоміг їм зберегти пам’ять про трагічне минуле і тих, хто від самого початку намагався поховати її.

Джоунз, Мейс і Дюранті: що в їхніх іменах?

Відлуння української трагедії

“Берлін, 27 березня 1933
Шановний містере
Ллойд Джордж!

Я щойно прибув із Росії (читай: з СРСР. — **Прим. автора**), де становище, на мою думку, катастрофічне. П’ятирічка закінчилася повною катастрофою. Це призвело до знищення селянства і до голоду по всій країні. **Я сам декілька днів ходив пішки землями України, спав у селянських хатах.** (Тут і далі в цитатах виділено автором). Я розмовляв з робітниками, серед яких швидко зростає безробіття. Я обговорював становище майже з кожним британським, німецьким та американським експертом...”

Лист, початок якого тут наведено, містить перелік інтерв’ю з важливими особами, до яких, зважаючи на закритість радянського суспільства, важко було достукатися. Та найбільше вражає незалежність Гарета Джоунза у судженнях і його гранична відвертість. **“Становище таке складне, набагато гірше, ніж 1921 року, що мене вражає Ваше захоплення Сталіним”**, писав колишній помічник у закордонних справах британському експрем’єр-міністру.

Що ще сказати про автора листа? Не перебільшуючи, можна стверджувати: він був одним із європейських інтелектуалів другої

чверті ХХ століття, позначеного безпрецедентними політичними та соціально-економічними потрясіннями.

Випускник Кембріджського університету з відзнакою, добрий знавець французької, німецької та російської мов, валієць Гарет Джоунз почувався, як риба у воді, в Європі та Америці і виявив себе у різних царинах. Передусім — у журналістиці. Колишній кореспондент у Москві і майбутній редактор *Berliner Tageblatt* Пауль Шеффер, якого першого із закордонних кореспондентів вислали у 1930-ті роки з СРСР, характеризував Джоунза як **“природженого журналіста”, “скромного, розумного, невтомного і, передусім, чесного”**. Його доробок вражає радше не кількісно (хоч і це говорить про його феноменальну працелюбність), а глибинним показом драматичних подій, свідком яких йому судилося стати.

У його репортажах відзеркалюються Америка періоду економічної депресії 1930-х років і Німеччина часів приходу до влади Гітлера та встановлення нацистської диктатури. У лютому 1933 року, через місяць після того, як Гітлер став рейхсканцлером і за три дні до підпалу Рейхстагу він був першим закордонним журналістом, який летів разом із майбутнім диктатором в одному літаку на з’їзд нацистської партії. **“Якщо цей**

літак зазнає катастрофи, — писав він, — історія Заходу зміниться”.

Джоунз цілком міг би претендувати на роль видатного політолога, принаймні завдяки двом важливим прогнозам. По-перше, він передбачив те, чого не розуміли, укладаючи капітулянтську мюнхенську угоду, Чемберлен і Даладьє, — неминучість Другої світової війни. По-друге, він збагнув прагнення Гітлера й Сталіна спільно поділити Польщу й, отже, передбачив укладення пакту Молотова-Ріббентропа.

Йому слід віддати належне за те, що він перший серед західних журналістів викрив людиноненависницьку суть більшовицького режиму і нової, комуністичної “цивілізації”, яка будувалася на кістках мільйонів. У СРСР він побував тричі: вперше — 1930 року як посланець Девіда Ллойда Джорджа, вдруге — 1931-го, і втретє, супроводжуючи американського магната Джека Гайнца П, — 1933 року. Саме тоді він підняв завісу над сталінським політичним безглуздом, пов’язаним із першою п’ятирічкою, насильницькою колективізацією і спричиненим ними масовим голодом, що обернувся наймасштабнішою трагедією в Україні та в інших етнічно українських землях.

Катастрофу, що насувалася, Гарет Джоунз передбачив ще влітку 1930 року. **“Майбутня тамтешня зима принесе чимало страждань і голод”**, — писав він у дато-

ваному 26 серпня листі, який надіслав батькам з Берліна після перших відвідин СРСР.

Бібліографія його статей про голод 1932—1933 рр. в СРСР, опублікованих в англійських, німецьких, французьких та американських газетах разом із коротким вступом складає п’ятнадцять убористих сторінок. Серед них — чимало розповідей про страдницьке життя українських хліборобів, яких, позбавивши землі, прирекли на голодну смерть.

Відлуння української трагедії докотилося до “зореносної” Москви. Ось що писав Гарет Джоунз з власних спостережень:

“У березні я всюди чув зойк: “Немає хліба!” Вперше я почув його на московських вулицях. Старий українець підійшов до мене і сказав:

“Пожертуйте трохи на хліб. Ми в Україні вмираємо без збіжжя. Я приїхав до Москви, щоб купити хліба та доставити його до свого села”.

Невдовзі до мене підійшов молодий український селянин і почав благати. “Ми вмираємо по селах, — сказав він. — Без хліба в Україні ми приречені”.

Я розмовляв з селянською родиною — батьком, матір’ю й двома маленькими дітьми. Вони безцінно блукали поблизу оперного театру і просили у мене грошей.

“Хліба немає”, — казали вони”.

Далі буде.

Відкритий лист Анатолія Гайдамаки до української діаспори

Шановна українська діаспорна громадо!

Із глибокою прикрістю дізнався про результати “конкурсу” проектів пам’ятника жертвам Голодомору в Україні, який повинен бути споруджений у Вашингтоні.

На мою думку, проект, який став “переможцем” конкурсу, — ганьба для України й наруга над трагедією Голодомору, оскільки в ньому знівлено базові принципи української ментальності, спотворено систему знаків і символів українців. Шановні американці українського походження, ви завжди були щирими і самовідданими посередниками між Києвом і Вашингтоном, але, взявши на себе місію формувати погляд американців на Україну, варто гідно представити їм трагедію Голодомору. Бо через спрощеність і непрофесіоналізм бачення й тлумачення трагедії у такий спосіб тільки підкреслюється її меншовартість. Насправді ж в основі цього проекту є власне нерозуміння суті проблеми, оскільки ви ставите знак рівності між визначеннями “Голодомор — трагедія українського народу” й “Україна — житниця Європи”.

Натомість, першими на весь світ порушили проблему Голодомору в Україні саме американці. Українці вдячні Джеймсу Мейсу, Роберту Конквесту, Рафаелю Лемкову, останній з яких на світовому рівні ввів поняття Голодомору як геноциду, ставлячи на один щабель із Голокостом. Крім того, американці знають ціну болю, збудували прекрасний меморіал жертвам II Світової війни, використовуючи вражаючу символіку.

На жаль, на відміну від видатних американців, архітектор Лариса Курилас зовсім не знайома з суттю проблеми. Основним об’єктом тут була людина, її знищення системою, не лише фізично, а й морально, спробою трансформації мислення, свідомості, руйнація селянина як животної джерела українства. Авторка взяла за основу один, як на неї, асоціативно ук-

раїнський продукт харчування, пшеницю. Виходячи з продуктової, майже рекламної концепції, треба було б серед золотого поля втулити ще й квітуче бадилля картоплі або картоплину на 1,5 м, моркву, буряки, гарбузи, кукурудзу, молоко або й корову, порося, курей, сояшники тощо. Оце й був би далеко не повний продуктовий набір, який вилучали в селян.

Насправді у цьому проекті відчувається не лише повна відсутність українського генетичного сприйняття, а й навпаки — повна протилежність. Буянна золотої пшениці, навіть, якщо десь у перспективі вона зникає — це не Голодомор, а добробут. Типова “оформіловка” радянського часу, усталений плакатний прийом, колгоспно-патріотичний екстаз — неодмінний атрибут “задника” від сільських клубів до урядових концертів у дні державних свят, тло для портретів народних обранців будь-якої виборчої кампанії в Україні. Цей проект більше нагадує данину селекційній станції імені Лисенка, особливо, якщо врахувати висоту колосків під 2 м. Не слід забувати, що голод в Україні був штучний, політичний. Чомусь в Ірландії, де голод спричинило стихійне лихо, не вшановували пам’ять загинувших 6-метровою картоплиною, а знайшли філософське рішення. Що стосується буків на площині, то тут знову проступає ваше географічне невігластво. Жодного бука на території, яка постраждала від Голодомору, ви не знайдете. Не нав’язуйте всім своє кичеве сприйняття України. Буки — це Закарпаття, Західна Україна, а в нас їли липове листя, у нас тополі. Символом тут може бути хіба що верба чи калина, яка вже є серед усталених символів Голодомору. Так само, як символом Голодомору (зауважу — не голоду) є аж ніяк не пшениця, а одиничні колоски, які були спеціальною технікою вдавлені в землю. Образ Голодомору як геноциду — це зрізана стерня, яка схожа на свічки (тому в нас і акції “Свічка пам’яті”, “Свічка



Переможець конкурсу проектів пам’ятника жертвам Голодомору в Вашингтоні

моління”). Цей образ тривимірний: стерня—свічки—люди зі зрізаними головами. Голодомор — пусте поле, мільйони жертв, загинувших і ненароджених дітей, вимерле покоління.

Саме тому, коли планувалося спорудження меморіалу в Вашингтоні та 2008 року освячувалася земля під нього, то в планах було вшанування саме цього вимерлого покоління. Йшлося про єдність через океан Києва і Вашингтона, про те, щоб асоціації Київського меморіалу були на американській землі, де б’ються серця українців. Щоб посеред Вашингтона стояла сестра чи брат дівчинки з київських пагорбів, а розкидані по світах українці могли об’єднатися в скорботі й мовчанні. Цей знак Голодомору вже став усталеним, апробованим і, що найголовніше, визнаний людьми і зрозумілим тим, хто не зазнав трагедії. Зокрема перед ним ридать американці, канадці, німці, він нікого не залишає байдужим.

До речі, ви наголошуєте на впровадженні слова “Голодомор” в англійську мову, а його вже впровадили без вас не лише в англійську, а й у німецьку та інші. До речі, кожен іноземний словник підкреслює, що це саме знищення голо-

дом в Україні. Отже, і тут ваше “місіонерство” запізнилося.

Архітектор проекту Лариса Курилас у своєму інтерв’ю запевняє, що усвідомлює відповідальність перед невинними жертвами. Тому дуже прошу, пані Ларисо, не беріть її на себе, оскільки це не лише сором для України й дискредитація української діаспори, а й наруга над почуттями українців, жертв Голодомору або їхніх нащадків, які колись можуть опинитися серед вашого колексу в піноблоках. До речі, ваше вихваляння піноблоків теж настожує. Певно ви переплутали будівництво бізнес-центру й меморіалу. До того ж, у такому разі викликає подив кошторис меморіалу в 1,5 млн доларів, оскільки ціна піноблоків в Україні в межах 100 грн. А меморіал такого рівня мав би будуватися з українського граніту, пісковика, каменю із землі, в яку пішли слюзи українських селян.

На жаль, не зміг навіть через всесвітню мережу дізнатися бодай би про один визначний доробок Лариси Курилас чи хоча б її творчий шлях. Тому виникає сумнів навіть у тому чи знайдеться хтось із вашого авторського колективу, хто годин не просто виліпiti колосок, а створити образ, символ. Як укра-

їнцеві, для мене незрозумілий факт використання 4 млн грн із нашого бюджету, який у Постанові мав призначатися на виготовлення, транспортування, матеріалу, встановлення, ескізно-проектні роботи. Виявляється, що ці кошти було використано лише на “просування” проекту. Цей барський розмах на тлі святої теми, на мою думку, свідчить про намагання декого не лише проігнорувати, а й збагатитися. Не забувайте, що це соціальний, а не комерційний проект.

Як на мене, дешевшим буде для світової громадськості не збирати 1,5 млн доларів на стелу з пшеницею та піноблоками, а віднайти ще 4 млн грн, а це набагато менше, щоб “заштовхнути” цей проект назад.

Ознайомився з матеріалами громадянської дискусії в US—Ukrainian Foundation у Вашингтоні під керівництвом Наді Макковел і просто уявляю собі вашу патріотичну атмосферу, де ви зворушливо дискутуєте про те, як краще й найвиртуальніше передати відчуття голоду. На чолі з др. Льюїсом ви комплексно уможовляєте один одного повірити у власну правоту, тішачись своєю геніальністю. Проте очевидно, що “...король-то голий...”

Саме тому хочу звернутися до Михайла Савкова, а в його особі до всієї української діаспори. Якщо ви не змогли опанувати й осмислити тему Голодомору, а це впливає з вашого рішення, то як у відомій байці Л. Глібова “Музики”: “...якщо ви, вибачайте, ні те, ні се, хоч десять раз пересідайте. Не має хисту — от і все”. На жаль, Україна не може на вас вплинути, тому прошу, якщо у вас залишилася хоча б крапля не псевдопатріотизму, знайдіть у собі мужність не робити цей меморіал у такому вигляді!

З глибоким РОЗЧАРУВАННЯМ
Автор Київського меморіалу
пам’яті жертв Голодоморів
1931—1933 рр., член-кореспондент Академії мистецтв України
Анатолій ГАЙДАМАКА



Анатолій ШПИТАЛЬ,
кандидат філологічних наук, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка

За Україну під чужим прапором

Тимур Литовченко. Орлі, син Орлика. — Харків. Фоліо, 2010



От уже скільки років не минає затаєна образа на молодих (та й середнього віку) прозаїків за те, що вони рідко звертаються до творів історичної тематики. Згадаємо серед небагатьох роман, на жаль, уже покійного, Ярослава Павлюка “Нічний імператор” (1999), де в основі — доля знаменитого роду Розумовських, особливо Олексі, графа, фельдмаршала, чоловіка імператриці Єлизавети. Нині на робочому столі — роман Тимура Литовченка “Орлі, син Орлика”, який вийшов у серії “Історія України в романах”.

Але зупинімося на проблемах історії, яка часто буває, як зауважив М. Покровський, політикою, оберненою в минуле. У Російській Федерації, питання історії під особливим державним контролем. Там під егідою президента Д. Медведева створено Комісію з протидії спробам фальсифікації історії на шкоду інтересам Росії. Уявімо собі: віче в Новгороді, ніби ж народоправ’я, шкідливе для сучасної авторитарної Росії, — і виклинемо згадку про нього. Але вершиною творення російської історії стало 3 березня 2011 року, коли президент країни видав Указ № 267 про святкування 2012 року 1150-річчя російської державності. До речі, українців та білорусів запросять святкувати, якщо буде бажання. За вихідну дату взято 862 рік, коли кривичі, чудь, меря, весь (фіно-угорські племена) запросили княжити Рюрика з братами. Відкинувши міф про “колицу трьох народів”, возвели в державний символ інший міф. Це ж просто унікальна ситуація в науці: взято одну з версій історії і канонізовано як єдину і правильну. У дослідженні П. Толочка “Древнерусская народность” (2010) автор із недовірою поставився до російської ідеї Ладозької республіки. А вже тоді стверджувалося, що саме вона була первинною щодо нашого Києва. А тут 862 рік, нормани творять *Росію* (!). Але ж потім, 882 року, Олег, нащадок Рюрика, захопив Київ, убивши Аскольда і Діра, і державна столиця (за президентським указом) перемістилася до Києва. Київ став столицею Росії? Але про російські ігри з історією П. Толочко жодного слова не сказав. Ні, тут щось не так... Можливо, справа в тому, що, не маючи чіткого плану на майбутнє, Росія творить минуле,

яким повинна гордитися. І справді, СРСР будував комунізм, Росія часів Б. Єльцина будувала ринкову економіку, а от що будують зараз? Десталінізація і модернізація, яку проводив Д. Медведев, “засохла на корню”, застається, як пишуть зубаті публіцисти РФ, лише гордість тим, що “ми — Велика Енергетична Держава” і нас повинні боятися. Але то їхні проблеми, які, на жаль, стосуються і нас. Колись історики, аналізуючи газові війни між РФ та Україною, боротьбу між нашими президентом і прем’єр-міністром, поставлять усі крапки над “і”, нині ж говорити про щось усталене й визначене не випадає. Адже живемо в незалежній державі абсолютно залежно. “Ми всі залежимо від хамів./ Від хрунів, хамів і вождів./ Ми всі залежимо від хамів./ Від їхніх кланів і свавіль”, — написала нещодавно Ліна Костенко. І підтвердив діагноз сьогодення В. Базилевський: “Найбільший парадокс української держави в тому, що в ній немає місця українській людині. Олігархічний спрут уже нищить і духовний потенціал... Його зухвалість адекватна його тупості”. А як же “ідеолог протівсіхства” Оксана Забужко? На наступних виборах графі такої не буде, розпустить свою армію і доведеться дописувати монографію “Жіночий фашизм”, а потім передати до тюрми Ю. Тимошенко. І сісти вивчати книжку Є. Гуцала “Ментальність Орди”...

Переживає за Україну і наша діаспора. Нещодавно вона звернулася до Барака Обами з вимогою захистити демократію в нашій

країні, за що одержала відповідь від регіонала М. Чечетова: “Це ублюдки, а не патріоти. Справжні патріоти такого не заявлятимуть. Батьківщина — як мати. І нормальний син, якою б мати не була, завжди буде її захищати”. Що ж, коли таке говорить “син України” М. Чечетов, мимоволі згадаєш вірш Б. Олійника про синів...

Коли ж говоримо про українську діаспору, то зауважимо, що в основі роману Т. Литовченка “Орлі, син Орлика” йдеться про перших наших політичних емігрантів, які своє життя присвятили українській справі. У радянські часи про Пилипа і Григорія Орликів майже не згадували, адже вони — “зрадники”, лише іноді в історичних творах з’являлася карикатурна постать Генерального писаря Пилипа Орлика в уряді гетьмана І. Мазепи. За кордоном виходили наукові дослідження унікального архівіста, історика І. Борщака “Гетьман Пилип Орлик і Франція” (1924) і “великий мазепинець Григор Орлик, генерал-поручник Людовика XV” (1932). Слово “унікальний” не випадкове. Розбираючи давні архіви, вишукуючи все, що стосувалося України, він знайшов у рукописах багато невідомих французьких авторів і навіть самого Вольтера. По історичній канві дослідження І. Борщака написав роман “Патріот” М. Лазорський, діаспорний письменник із Австралії. Ще в його доробку Розумовський “Гетьман Кирило Розумовський”. Саме ці твори доктор філології О. Мишанич абсолютно без застереження назвав “мистецьким еквівалентом історії”.

Роман Т. Литовченка “Орлі, син Орлика”, на відміну від історико-біографічного твору М. Лазорського, — художній твір. Звичайно, автор спирається на історичні факти, але їх подано через героїв, їхню психологічну реакцію, їхні дії. Дозована доля авантюризму — без нього твір про минуле буде сухий та інформативний. Автор не дозволяє собі, аби домисел переходив у вимисел. Та й навіщо історичні фантазії — доля головного героя така, що не потребує вигадок.

Після Полтавської трагедії 1709 року на материкових землях почалося знищення української

державності й культури, козацька старшина масово переходила в дворянство — абсолютна паралель із нинішніми “тушками”. І це була трагедія — народ втрачав свою еліту. Були на службі імперської Росії українські “автономісти” — але їх потуги ставали лише спробами якось загальмувати навальне колонізаторство з боку Петербурга. Гетьманування Кирила Розумовського закінчилося покріпаченням українців, зруйнуванням Запорозької Січі й висилкою самого гетьмана за кордон. Перед цим потуги Д. Апостола і особливо П. Полуботка якось зберегти автономію закінчилися крахом.

А в цей час за повну незалежність України шукає підтримки великих держав син Генерального писаря, а потім і Гетьмана України Пилипа Орлика Григорій (1702—1759). Вивезений в обозі разом із відступаючим військом Мазепи, він провів дитинство в Бендерах, був заручником у татар, де потоваришував із ханським сином Каплан-Гіреєм, який стане головним ханом і його другом. Похід гетьмана Пилипа Орлика з польськими, татарськими військами та запорожцями Костя Гордієнка в березні 1711 року на Україну був невдалий, але в липні цього ж року війська Петра І потрапили в оточення, звідки їх банально викупили. Та в квітні 1712 року після поразки на річці Прут Петро І підписав мирний договір із Портою, де відмовився від претензій на Україну. Цитує речення, заборонене в СРСР: “Його Царська Величність свою руку відбирає від козаків із прадавними їхніми рубежами”. Але як цар тримає слово — ми знаємо, незабаром договір переписали. А син Пилипа Орлика Григорій ніби продовжив батькову діяльність, маючи батьків заповіт — трактати “Вивід прав України” і “Маніфест до європейських урядів”. Здобувши блискучу освіту (вчився у Польщі, Швеції і Франції), він спочатку допомагав батьку створювати антиросійську коаліцію, потім і сам став дипломатом, діячем європейського масштабу. Але, на жаль, навзаєм він одержав лише співчуття. Ефективно працювали російські дипломатичні місії, по всій Європі був організований пошук “ма-

зепинців”, котрих, як Войнаровського та Герцика, заарештували й відправили до Петропавлівської фортеці, до речі, як і П. Полуботка. Фактично все життя Орлика минуло під недремним контролем Петербурга. Коли король Луї XV висунув його кандидатуру на посаду резидента Франції в Туреччині, Австрії і Росії виступили проти такого призначення і Григорій зняв свою кандидатуру. Така ж підла робота велася і в Україні. Лише коли почали поширюватися чутки про смерть Орлика, після кількох підкупів Запорозька Січ присягнула на вірність царю. Не знаючи про це, Григорій Орлик таємно вирушив на Гетьманщину під виглядом татарського купця. Був на Полтавщині, в Ніжині розмовляв із козацькими старшинами, де переконався, що підняти їх проти російських військ неможливо. Коли ж його заарештували, на допомогу прийшов комендант російського війська в Україні шотландець Джеймс Кейт, який пізніше стане Великим Майстром масонів Росії. Як і деякі історики, автор допускає, що Орлик був членом європейської ложі і тому Кейт врятував його від російської диби.

Він одружувався в найкращій залі Версаль, в присутності короля. Вольтер, якому Орлик допомагав із збором історичних матеріалів, подарував йому авторський примірник “Історії життя Карла II” в шкіряній оправі, замовивши на обкладинці родові герби Орлика і нареченої.

Із початку Семилітньої війни, коли Франція й Австрія воювали проти Англії і Пруссії, Орлик очолив корпус. Коли ж у війну вступила Росія на боці Франції і Австрії, це було для нього трагедією — союзником стала країна, яка пригнічувала його далеку Україну. Він і загинув на цій війні 1759 року, в бою над Рейном, де мріяв заснувати Рейнську Січ, щоб захищати Францію від Пруссії. Там, на березі Рейну, його й поховано (могила не збереглася).

Григорій Орлик у романі Т. Литовченка людина непересічна, на диво дієва, яка мала святу мету — державність України. Він боровся за Україну під чужим прапором. А нині? Ми бачимо наших політиків найвищого рангу, які під прапором України борються проти неї.

Ігор ПАВЛЮК,
голова журі, письменник, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України

Названо лауреатів Літературно-мистецької премії імені Пантелеймона Куліша за 2012 рік

Цю почесну відзнаку 1 березня 2011 р., за сприяння Національної спілки письменників України і міжнародних громадських організацій, заснували ГО “Оберіг-Чернігів” та Волинське товариство “Світязь”, — для розвитку вітчизняного книговидання і підтримки українських письменників, митців, науковців, журналістів, працівників культури й освіти, громадських діячів і меценатів.

Торік премію отримали письменники Василь Слапчук, Петро Сорока, Сергій Дзюба, Віктор Вербич і меценат Олександр Шкурат.

Щойно Комітет із нагородження Літературно-мистецькою премією імені Пантелеймона Ку-

ліша сформовано в новому складі (такі ротації відбуватимуться щороку). До нього увійшли: Ігор Павлюк — голова журі, Василь Слапчук — письменник, науковець, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка, почесний громадянин Луцька і Волині, Ярослав Поліщук — доктор філологічних наук, професор кафедри україністики Ягеллонського університету (м. Краків, Польща) та Київського університету імені Бориса Грінченка, Петро Сорока — письменник, доцент кафедри теорії літератури і порівняльного літературознавства Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка, Віктор Вербич — письменник,

літературний критик, журналіст.

Названо цьогорічних лауреатів. Ними стали:

• Народний депутат України, Герой України **Іван Плющ** (м. Київ) — за подвижництво у створенні історико-меморіального музею-заповідника Пантелеймона Куліша на Чернігівщині;

• Письменник, літературний критик, перекладач, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка **Володимир Базилевський** (м. Київ) — за книгу “Холодний душ історії”;

• Доктор філологічних наук, керівник Львівського відділення Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України **Євген Нахлік** — за наукові дослідження

творчості Пантелеймона Куліша;

• Літературознавець, голова Івано-Франківської обласної організації Національної спілки письменників України **Євген Баран** — за книгу літературно-критичних статей, рецензій, есеїв та інтерв’ю “Тиша запитань: Люди. Книги. Життя”;

• Письменниця, науковець **Тетяна Дзюба** (м. Чернігів) — за численні публікації у наукових виданнях (теми досліджень: “Спрага народу і спрага Вітчизни. Публіцистика другої половини XIX—першої третини XX ст.: модель національної ідентичності” та “Літературно-естетична концепція Пантелеймона Куліша”);

• Письменник **Йосип Струцюк**

(м. Луцьк) — за історичні романи “Гучва” і “Стохід”;

• Письменник, голова Літературної спілки “Чернігів” **Михась Ткач** — за створення та редагування журналу “Літературний Чернігів”;

• Письменник **Юрій Лазірко** (США) — за вагомі заслуги у розширенні теренів української поезії за межами України й ознайомлення з нею англомовного читача;

• Директор АТ “Нова Лінія” м. Луцька **Віктор Мозоль** — за активну й послідовну меценатську діяльність;

• Художник **Сергій Поляк** (померло) — за участь у літературно-мистецьких проєктах радіо “Новий Чернігів”.



Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка

Поезії Н. Поклад не можна відмовити в художності, естетичності. В ній, з одного боку, є те, що ми традиційно називаємо *громадянськими мотивами*. Проте цей витворений поетичний світ навряд чи можна назвати трибунним, ідейно заангажованим, соціально орієнтованим. Теми, які виростають із соціально-історичного контексту, перетворюються в авторській уяві на зразки естетичного письма, яке оголює національну проблематику. І ця окреслена лінія не робить поезію неестетичною, для модерністського художнього світу національна проблематика завжди була цілком природною.

*Що мали? Вічну думу і Шевченка,
і битий снігом, та не вбитий цвіт...
Маленькі, ми горнули до маленьких,
леліючи свій немаленький світ.*

...
*Які були могутні і красиві
спільнотою своїх невмерлих душ...
Як нам хотілось дочекатись дива,
і ми шептали вікові:
“Не руш!..”*

Модерністський погляд на природу речей оголює кризу національної ідентичності й історії, в ньому людина стоїть на порозі нового відкриття або ж рефлексії над тим, що вже минуло. Цей погляд породжено з кризи, аби зрештою вийти на новий рівень розвитку. В поезії Наталки Поклад є символістські відлуння: людина в символізмі існує поряд із містичним Всесвітом, чимсь незбагненим, і воно перетворює її, відкриваючи у свідомості те, що звичайна людина не здатна бачити. Рефлексії в поезіях авторки часом здаються відлунням міліарного міфу, тобто міфу про *золоту добу* своєї нації. Натомість проєкції сучасного світу видаються похмурими, песимістичними; нова людина, відокремившись від родової пам’яті, загубила внутрішню гармонію, вона перетворює міф на хаос, тому історія пам’яті уподібнюється до історії катастроф. Звідси — коріння песимістичного світобачення, яке підкріплюється ще й соціальною несправедливістю, продажністю нових історичних і політичних керманців, їхньою дворунністю.

*На козацьких церквах
плачуть дзвони й хрести,
з лейкомією духу
змагається жито...
Час розкаяння. Час,
щоб себе віднайти
у народі — з хребтом,
іще не перебитим.*

Або ж:
*Як їй тяжко тепер. Храм і є, і нема:
двері ті ж, бані ті ж, тільки інші ікони.
І молитва вмира. І ангельська сурма
посилає лиш здушений хрип із амвону.
Україно, це ти? Прапор твій і тризуб,
але очі чужі — не впізнаю вас, мамо!..
І в човні золотому гойдається труп,
і в чужинській руці — ключ від нашої брами.
А хтось шепче: терпи, іще довго терпи;
а хтось дзвін молодий вже зриває із вежі —
і над полем порожнім криваві серпи
розтикає —
щоб вітер роздмухав пожежу...*

У поетичному космосі Наталки Поклад є прекрасні зразки інтимної лірики, гострі рефлексії, поетична критика соціальних інститутів, сучасної політики. Можна навіть помітити еволюційну динаміку: якщо поезія 1990-х більше споглядала, метафорична, то поезія 2000-х замикається навколо суспільно-політичного дискурсу.

*Коли вожеді летять із п’єдесталів,
уже безсилі й нестрашні, юрба
круг них багаття заперечень палить,
кричить: ганьба!..*

*А між багать хтось м’яко походжає,
перед юрбою зводить власну гать
і... п’єдестал найвищий вибирає,
щоб завтра стать.*

Відчувається, що надії ліричного суб’єкта не виправдано, віра в нову незалежну державу розбивається, бо нація знову опинилася без політичного лідера.

Храм, якого немає

2011 року побачила світ поетична збірка “Голос криці” — книжка міні-вибраного Наталки Поклад, поетеси, творчість якої недостатньо представлена в сучасному літературному процесі. У цій книжці показано еволюцію поетичного мислення, трансформаційну динаміку в художніх образах, мотивах, засобах увиразнення, побудові речень протягом кількох десятиліть. “Голос криці” починається віршами зі збірки “Акценти” (1985), а завершується творами зі збірки “Це місто — наче Господа рука” (2007). Часова відстань між цими збірками — майже тридцять років, під час яких з’являлися інші книжки, як-от: “День сповіді” (1990), “Обереги надії” (1991), “Ритуальний танець волі” (1994), “Горить свіча у чорних водах” (1996), “Молоде сонце” (1999), “Всупереч” (2001) та ін. Наталка Поклад — лауреатка літературних премій ім. Є. Маланюка (1993), М. Коцюбинського (1999), “Благовіст” (2000), Наталі Забіли (2010).



*Героїв мало, а вожедів багато.
Інстинкт корита — як нова чума.
Все ті ж покари і все ті ж розплати —
за те, що віри й вірності нема.*

*Поруйнували, накричались — браво!
Й чекаємо, допоки вділить хто
кусочок долі і кусочок слави,
червоне потрусивши решето.*

*А тямковиті — їх тепер немало:
тут — гасло, тут — значок,
а тут — діла, —
поправивши вже вицвіле забрало,
хапають більші кусні зі стола.*

Рання поезія Наталки Поклад метафорично-формульна, відчутні впливи стилістики Ліни Костенко, які простежуються навіть на рівні образів. Вірш, який відкриває збірку “Голос криці”, — “Нема пуття ні людям, ні землі” — містить образ антисвіту, який в українській літературі вперше був яскраво артикульований у поезії Ліни Костенко.

*Нема пуття ні людям, ні землі,
немовби світ стає вже антисвітом.
На тлі помпезних фраз —
діла малі і холодами вишмагане літо.*

...
*Сентиментальних слів гірка роса, —
ми з романтизму вирости.*

Ми — інші:

по-ко-ше-ні.

Вся у крові коса.

Ховають голос криці наші вірші.

І ранять світ.

І ранять самі...

Та у сумних очах аборигена —

його життя невитравлений зміст:

повстання траєкторія воєннена.

Антисвіт змушує поетичного суб’єкта “марити зірочкою” і “любити свій народ”. Антисвіт позначає викривленість історії, формування антилюдяної системи Зла, в якій людська особистість нічого не варта. Радянська система була втіленням цієї поетичної концепції *Антисвіту*, яка знаходить своє потрактування в багатьох захід-

ноєвропейських студіях, наприклад, у працях Х. Арентт. Природа історичного зла пов’язана з приходом тоталітарних диктаторів, які знищують будь-яку спробу інакодумства.

Поезія Наталки Поклад — особистісна, в ній ліричний суб’єкт виступає потужним рушієм і філософом, який змінює дійсність. Цей шлях змін можливий за умови повернення в соціальний простір національної, родової пам’яті. Фольклорні та народнописанні образи часто з’являються в цій поезії, як і тема розмови з батьками, з пращурами, з дітьми. Ця поезія має ще одну специфічну рису. Не випадково у ній є образи верховної жриці, Кассандри, Оранти, Марусі Чурай... Часом ліричний суб’єкт справді вдягає на себе маску жриці, жінки-пророка, яка промовляє до сьогоднішньої нації голосом предків, голосом тисячолітньої історії. Погляд ліричного героя лише почасти оспівує природність і красу первозданності, лише почасти може натрапити на рядки, в яких суб’єкт лірики зачудовується поганським міфічним світом, у якому людина перебувала в гармонійній єдності з силами природи. Здебільшого цей голос філософічно-виважений, спокійний, урівноважений; це голос якщо не пророцтва, то мудрості. Поезія Н. Поклад має свого читача: тих, хто пам’ятає про досвід несвободи, хто прагнув переписати в малесеньких книжечках поезію, яка протиставлялася радянському офіціозу, бо говорила голосом особистісної правди і ширості.

*Час активності. Час
непокірних імен.
На кривавому слаломі —
чорні безодні.
Ще козацтвом засіяний
вичахлий ген
у душі яничарській озветься сьогодні.
Нам Чорнобиль безстрашся усім
прищепив,*

*Чернівці проти ліні
ввели нам вакцину.
Між фальшивих святинь —
правди імператив...
Та ідею кошари не викинув цинік.
Він її обігрів
і нове дав ім’я,
а німих цвинтарів
не докличемо в свідки;
не голгофи — то прин’ятські села
стоять, —
у літописі віку — жорстокі примітки.*

Для читачів поетеси поняття тиші, краси не видаються “старомодними”. Натомість сучасне покоління читачів живе у значно динамічнійшій розбурханому світі, де немає вишуканої тиші та спокою. А ліричний суб’єкт Наталки Поклад часом просить тиші, бо знає, що лише там народжується щось справжнє. Така поезія промовлятиме для людей старших, які мають життєвий досвід, почасти трагічний, які знають, що таке біль, вони вболівають за свою націю.

Часто поетичний космос Наталки Поклад вражає природною свободою, ці вірші можна легко покласти на музику. В поезії є традиційні образи і мотиви: пошуки національної ідентичності, збереження в собі історичної і родової пам’яті, витворення навколо себе аури любові і взаємної підтримки. Час спливає швидко, людина і не



спам’ятається, як уже за плечима прожиті роки. Часом здається, що марафонський забіг уже почався, ти з останніх сил біжиш, але цей біг — чи то по колу, чи це лише початок, а справжній забіг — попереду.

*Мигнуло перше коло — ти й не постеріг.
Вже друге...
Ну а третє то чи й буде?
Впадеш — і з поля: бинтувати біль.
А галаслива публіка й забуде,
хто стартував. Важливо — хто добіг.*

*...Зливається в суцільну пелену
усе, що обіч.
День удари точить
і, мов безликий кат, мені пророчить,
що друге коло вже не обігну.*

*Неправда! Ось же фініш...
Ну, ще трошечки!
Вже й музика гримить ногам у такт...*

*...Я падаю. А диктор оголошує,
що то був тільки... тільки пробний
старт.*

Життя триває в єдності родового й індивідуального. Подібна риса визначальна для романтичної поезії. Саме романтики першими заговорили про цю єдність роду й індивідуальної пам’яті. Зрештою, таким було античне мислення — в античному міфі смерть не мислилась як завершення, а тому й не сприймалася трагічно. Значно катастрофічнішою постає смерть культури, загибель роду. Ці теми визначають поетичний світ Наталки Поклад.

“Голос криці” — сама назва книжки відлунює неоромантичним світовідчуттям. Криця — твердий метал, з якого можна виготовити зброю. Образ слова як криці йде в нашій літературі від Лесі Українки. Справді, в Наталки Поклад є багато образних перегуків із Лесею Українкою. Неоромантики вірили, що слово — найбільша національна зброя, саме слово може пробудити націю від сну, спонукати народ до протидії системі Зла. Зокрема література й досі виконує функцію витворення альтернативного світу, в якому немає фальшувань і цинізму. Політичний простір, тиражований у масовій свідомості через медіа, постає сьгодні антилюдяним і неправдивим. Нові державні керманці не можуть позбутися радянського мислення, радянських форм державного управління. Інформаційний простір, яким керують олігархи, стає формою офіційної пропаганди. Натомість література стає простором естетики.

Ці мотиви та проблематика знаходять своє відображення в новій символістсько-неоромантичній збірці міні-вибраного Наталки Поклад. Образне, художнє слово показує, що є поети, для яких національний дискурс аж ніяк не є чимось нехудожнім, неможливим для поетичного пересотворення. Поезія — вагома ознака національного буття, яке змушує нас замислитися над онтологією часу і власною сутністю, ставлячи буттєві запитання: “Хто ми?”, “Де ми?”, “В якому часі ми живемо?”.

*І тиша, й напівсутінки вечірні...
О, не будуй із них своїх фортець,
два тіла, два весла — у літ мигтінні,
та хтось із двох — втікач, а хтось — ловець.*



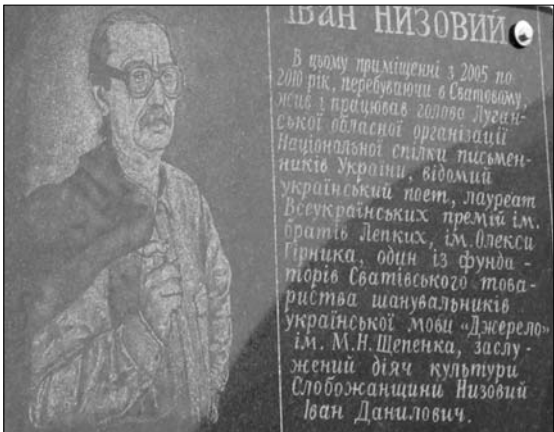
«Я Сватовим засватаний...»

Так свого часу писав наш славний земляк-луганець Іван Данилович Низовий (3.01.1942—30.09.2011). Тому не випадково перша декада січня нового 2012 року не лише у слобожанському краї, а й в індустріальному Луганську та на всіх українських землях, де він у різні часи жив і працював, ознаменована низкою громадських літературно-мистецьких заходів з ушанування цього відомого українського поета, прозаїка, журналіста, громадського діяча, багаторічного очільника Луганської обласної письменницької організації, активного просвітянина, непримиренного опозиціонера до всього антиукраїнського.

Пропам'ятні заходи розпочалися в Луганську, у залі Українсько-канадського центру “Відродження”, де 3 січня провели просвітянський літературно-мистецький вечір, присвячений Іванові Низовому й професорові Анатолію Погрібному, які народилися в один день і рік. Зала була оформлена стендами з експозиціями на теми життя і творчості цих подвижників, де

головне місце посіли їхні книги, світлини, журнальні статті, інші документи.

5 січня представники громадськості Луганщини на велелюдному зібранні в центрі Сватового відкрили меморіальну дошку, присвячену Іванові Низовому. Саме в цьому слобожанському міс-



течку митець відчував високе натхнення, там набув багатьох друзів — таких, як журналіст і громадський діяч Володимир Просін, митці Сергій Зятев і Василь Леоненко, поет Микола Твердохліб та чимало інших.

10 січня просвітянські активісти Луганська й Сватового організували літературно-мистецький вечір пам'яті Івана Низового

“На крилах натхнення” в приміщенні обласної універсальної наукової бібліотеки.

На цих заходах слово про поета сказали народні депутати — президент базового просвітянського Луганського національного університету імені Тараса Шевченка Віталій Курило та Олександр Стешенко, керівник Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” Володимир Семистяга та крайового Українського козацтва Валентин Кравченко, відповідальний секретар облоб'єднання “Просвіти” Дора Тимошевська, голова Луганського міського товариства української мови Володимир Литвин, голова Сватівського районного товариства української мови “Джерело” імені М. Н. Шепенка Володимир Просін, директор обласної бібліотеки Інна Риб'янцева, яка свого часу спільно з Іваном Даниловичем організовувала його авторські вечори, донька Івана Низового, Леся Низова, яка активно працює над упорядкуванням його літературної спадщини, інші активісти й родичі. Різноманітні грані таланту Майстра Слова розкрили його колеги по перу — письменник і літературознавець, просвітянин Олекса Неживий, поетеса й



журналіст Тетяна Дейнегіна, доцент ЛНУ імені Тараса Шевченка, учень Івана Даниловича, просвітянин Юрій Кисельов.

Шанувальники творчості поета, просвітяни Сватівщини й усієї області вирішили наступного року спорудити в районному центрі погруддя письменника.

Генерал армії Українського козацтва Валентин Кравченко від імені Верховної ради організації посмертно нагородив митця найвищою козацькою нагородою — Орденом Покрови Пресвятої Богородиці, якого вручив доньці Івана Даниловича — Лесі.

Місцевий музикант Василь Леоненко виконав пісні на вірші Івана Низового — “За Україну біль постійний”, “Я Сватовим засва-

таний” та інші, а юнацький мистецький колектив “Яса” — літературно-музичну композицію за його поезіями. Учасники заходів побачили відеофільм про митця, познайомилися з його творчим доробком, який складається з понад ста поетичних, прозових і публіцистичних книжок.

На жаль, в організації та проведенні заходів не взяли участі представники чинної української (точніше, антиукраїнської) влади. Пропам'ятні заходи мали камерний характер, і учасниками їх стали саме ті, для кого Іван Низовий і пам'ять про нього справді дорогі.

Прес-центр Луганського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Микола ЦИВІРКО

Мабуть, невідповідно ця моя чергова сучасна, так би мовити, плодощовечовому фронті сталася саме цього передріздвяного дня.

Уже й деякі колеги-просвітяни, як я віднедавна зрозумів, ставляться до таких конфліктів із певним скептицизмом. Це, мовляв, анахронізм. Що з того, що ти зробиш зауваження продавцеві з приводу нашкрябаних від руки цінників? “Ви прийшли щось купити — то й купуйте! А якою мовою зроблено вивіски, Вас не повинно турбувати”, — дадуть відповідь, та ще й такою вишуканою українською, що, здається, заплющивши очі — й чим не професор словесності? “Ну, гаразд, — не вгамовуюсь, — хай наш люд на Нивках (північно-західна околиця Києва — *Ред.*) потребує роз'яснень із приводу того, що таке “цибуля”, “огірок”, “морква”, “гарбуз”. Моїй беззупинній боротьбі з вашими “луками” і “огурцями” кінця не видно. Але чому ж ви нас, українців, вітаєте “с Новим годом” (маю при цьому на увазі напис на стіні, виконаний аршинними літерами)? Невже й слово “рік” вимагає перекладу?

У відповідь звучить “сентенція” щодо того, що російська мова міжнародна (?) і, взагалі, у них, бач, хазяїн — гаспадин Ізмаїлов...

Он воно що. Вийшовши з овочевого павільйону та обдумуючи, як би це зустрітися та побалакати з паном Ізмаїловим, я мимоволі ковзнув оком по будинку навпроти. Звичайна собі “хрущівочка”... І ось цієї миті я згадав, що на календарі 5 січня, що в цьому будинку по вулиці Академіка Туполева, 28, жив останні роки мій добрий друг і брат по перу Євген Варда. Двадцять років тому, саме перед Різдвом Христовим перестало битися його мужнє серце, змучене фашистським концтабором, де він був із ма-

Ніневія і «Нікчемія»

Пам'яті українського патріота, просвітянина, поета і перекладача ассирійця Євгена Івнійовича ВАРДИ (1942—1992)

тір'ю ще малим, тоталітарними гоніннями 1960—1970-х років і ще багато чим.

Задовго до знайомства з Євгеном, яке сталося, на жаль, лише в другій половині 1980-х, чув про нього неодноразово. Чи то як курйоз, чи то як легенду розповідали про “перса”, якого переслідували за український націоналізм. Згодом з'ясувалося, що такого іранця в природі не існувало, в усякому разі в період сусловщини — точно. Зате був ассирієць Євген Івнійович Варда. Якийсь нездоровий, на думку радянських ідеологів, інтерес проявляв цей юнак до національного, українського. Переклав мовою Шевченка оповідки середньовічного ассирійського письменника Абу-ль-Фараджа (1972), вірші іншого ассирійського літератора Давида Ільяна... Але на тому не заспокоївся. Коли Євгенові Варді “мистецтвознавці у цивільному” “порадили” виїхати з Києва, він у Черкасах 1979 року видав брошуру “Історія пам'ятників Т. Г. Шевченку”... Дивний “перс”, чи не так?

Син ассирійця й українки, Євген Варда являв собою приклад громадянина, який свято любив землю, де народився і виріс, але й віддавав належне стародавньому народові, чия кров текла в його жилах.

Найяскравіший мій спогад про Євгена не той, коли він запросив мене до Свято-Покровського храму на Подолі, на освячення купленої ним на Андріївському узвозі ікони Матері Божої. Це й не зустріч із ним на День Києва 1991 року, коли Євген шойно переніс тяжкий інфаркт. Це й не той день 1990 року, коли в редакції газети “Молодь

України” ми з ним поставили свої підписи під відозвою Вільної асоціації українських журналістів. Звичайно ж, спогадом № 1 була, є і буде наша спільна поїздка до Канева 22 травня 1991 року, результатом якої стала наша з Вардою кореспонденція “На нашій — не своїй землі”, надрукована у “Вечірньому Києві”. Оскільки подія, описувана в матеріалі, була резонансною, не обійшлося без публікації під рубрикою “Повертаючись до надрукованого”. Назва її була дещо курйозною — “Ленін-автокафеліст”. Але дарма. Мені дуже подобалася ця співпраця з Євгеном Вардою і я сподівався на її продовження...

Він прожив у незалежній Україні з місяць. А як переживав “наїзди” колишньої метрополії на державу, яку шойно почала визнавати світова спільнота! Ще 3 січня 1992 року телефонував мені зі свого помешкання на вул. Туполева, 28: “Миколо, ти чув? Ну, як же так! Коли вони залишать нас у спокої?!”

Євгене, Євгене... Як мені не вистачає Тебе нині! Як не вистачає Тебе і таких, як Ти, нам, Україні! Якою слабкою втіхою є для мене передмова до Твоєї посмертної книжки “Від Ніневії до України” (К., “Знання”, 1994). Знаю, Ти б ніколи не допустив отакого перефразування: від Ніневії до Нікчемії! І почувши моє обурення з приводу чергової мовної поразки на ринку “Турбота”, що навпроти Твого будинку, Ти б полпескав мене по плечу і сказав: “Ходімо, друже, до цього Ізмаїлова. Я знайду слова, знайду аргументи, які змусять цю людину замислитися над тим, хто вона, де вона нині живе і що робить”.

Непідкупного Хасевича викуплять для Рівного

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Ідеться про Ніла Хасевича. Точніше, про пам'ятник відомому українському художнику, графіку, активному громадському й політичному діячеві, члену Організації українських націоналістів й Української головної визвольної Ради. Історія цього монумента позначена різними віхами — величальною славою і холодною байдужістю.

На початку ХХІ століття пам'ятник виготовили на кошт Міжрегіональної академії управління персоналом і встановили у Рівному на території Рівненського інституту МАУП. 2008 року постамент демонтували. Цей крок дирекція інституту пояснила так: “Свого часу монументальне погруддя Хасевича встановили біля недобудованого дитячого садочка, приміщення якого наш ВНЗ мав викупити. Натомість Рівненський інститут МАУПу переїхав в інший корпус. У зв'язку з цим надійшла команда з Києва перенести пам'ятник до навчального закладу і таким чином його зберегти, оскільки вже почали пропадати літери з дошки. Не виключено, що могли вкрасти бронзове погруддя. Тим паче, що на балансі у місцевої влади монумент не значився. Відтак ми перевезли його задля встановлення ближче до інституту”.

Та не так сталося, як гадалося. Пам'ятник Нілу Хасевичу уже ніколи не постане, бо навчальний заклад припинив своє існування.

Натомість турботою про постамент перейнялася Рівненська



міська рада. На початку 2012 року на першому сесійному засіданні рівненські депутати вирішили передбачити кошти на викуп пам'ятника та створили комісію, яка визначить місце його встановлення. Попередньо планується встановити монумент або на вулиці імені Хасевича, або біля залізничного вокзалу.

Ніл Хасевич — активний політичний діяч і художник, який працював у галузі книжкової та документальної графіки, видав друком альбом “Екслібриси Ніла Хасевича”. Під час формування загонів УПА, незважаючи на каліцтво (втратив ногу), долучився до підпільної роботи, працював у редакції газети “Волинь у боротьбі”. Ілюстрував майже всі підпільні видання на Волині та Поліссі, зокрема сатиричні видання УПА “Хрін” та “Український перець”, де висміював владу. Підпільника-художника повсякчас переслідували. 1952 року він переховувався на хуторі біля села Сухівці на Рівненщині. Там у кріпці його вбили. Де могила художника — невідомо. Нині офіційно заявлено, що пам'ятник найвідомішому повстанському художникові у Рівному таки стоятиме.



Запорізьке обласне об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка обурене антиукраїнськими діями народних депутатів В. Колесніченка та В. Богуслаєва, організаторів презентації книжки “Гірка Правда” (автор — Віктор Поліщук), яка відбулася 17.01. 2012 р. в обласній універсальній науковій бібліотеці.

Дії організаторів, на наш погляд, є злочинними, тому що сіють міжнародну ворожнечу та ненависть між польським та українським народами. По суті, організатори сприяють збуренню українського суспільства, використовуючи історично складні українсько-польські міжнародні відносини.

Задля спокою Запорізької громади та України загалом на ім'я начальника УСБУ у Запорізькій області “Просвіта” направила відповідну заяву, у якій ми вимагаємо притягнути до відповідальності знахабнелих, шовіністично налаштованих організаторів вищезгаданої “презентації”, направленої на дестабілізацію суспільства й розпалення міжнародної ворожнечі.

У заяві йдеться також про те, що організатори “презентації” займаються фальсифікацією та перекрученням історичних подій щодо діяльності ОУН—УПА. Адже загально визнано і це не потребує доказів, що члени ОУН—УПА — герої, оскільки боронили рідну землю, захищаючи Україну від ні-

Провокація брехунів та українофобів



мецьких, радянських та інших поневолювачів.

Під час проведення ганебної конференції запорізькі патріоти виставили пікет: “Геть антиукраїнців та брехунів з української землі”.

Колесніченко та Богуслаєв заявляють, що необхідно сформулювати об'єктивну думку про трагічні події української історії, якими б гіркими вони не були. І як одне з найкращих джерел пропонують “працю” В. Поліщука.

Але історики такого джерела не визнають. Так, польський історик Гжегош Мотика (доктор історичних наук, співробітник НАН Польщі, член Наглядової ради Інституту національної пам'яті Польщі), який є одним із авторитетних дослідників Волинської трагедії і в Польщі, і в Україні, класифікує працю Поліщука як “познаукову”. Більше того, 2005 року у Варшаві за його редакцією вийшла книжка “Служби безпеки Польщі і Чехословаччини проти ук-

раїнців 1945—1989 рр.”, де він у вступній статті зазначає, що напередодні розпаду СРСР спецслужби Польщі та Радянського Союзу організували “злив” у ЗМІ маси документів із метою очорнити український націоналізм, серед них і спогади поляків, котрі проживали на Волині під час війни. Чимало з цих спогадів були сфабриковані й не підтверджувалися документально. Саме ці спогади зі ЗМІ, пише Мотика, згодом використав у своїй книжці Поліщук.

Виникає запитання: як книжка, яка, на переконання дослідників, не має нічого спільного з наукою, написана на сумнівних матеріалах, без використання архівних джерел, може претендувати на об'єктивність і унікальність? А саме це заявляють нардепи Колесніченко та Богуслаєв.

Волинська трагедія — одна з кривавих сторінок в історії відносин польського й українського народів. Над цією проблемою активно працюють історики обох країн. До речі, в Україні авторитетним знавцем цієї проблематики є доктор історичних наук, професор Ігор Ілліусин, який не один рік свого життя присвятив дослідженню проблеми. Він також

входить до робочої групи експертів України й Польщі з проведення додаткових наукових досліджень трагічних подій на Волині 1943—1944 рр. періоду Другої світової війни. 2003 року вийшла його книжка про ці події, яка лягла в основу докторської дисертації. Монографію високо оцінили польські й українські науковці, а 2009 року за вклад у розвиток добросусідських відносин Ілліусина нагородили Капітулою польсько-українського поєднання. Цікаво, чому Колесніченко презентував не його книжку? Адже вона справді написана на основі маловідомих документів і, судячи з її оцінки серед науковців, претендує на об'єктивність.

Якщо Колесніченко таки прагне, щоб питання Волинської трагедії і місце в ній ОУН та УПА було всебічно висвітлене в Україні, можна порадити йому видати збірник досліджень авторитетних польських і українських істориків із цього питання й розповсюдити по бібліотеках країни. А поки що його “презентації” — чергова провокація від представника владної партії.

За дорученням Правління, голова Запорізького обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка
О. В. ТКАЧЕНКО

Сергій СЛОБОЖАНСЬКИЙ

На День Соборності, 22 січня, у Херсоні урочисто відкрили меморіальну дошку на честь першої у краї української суспільно-політичної організації — “Українська Хата”. Її встановлено на будинку по вул. Суворова, 34, де у березні 1917 року ініціативна група українських патріотів створила товариство, що проголосило своєю метою “відродження українського народу й придбання йому відповідних часу прав у Державі Російській”. На прикрашеній гербом-тризубом дошці викарбувано інформацію про численні добрі справи перших націонал-демократів, які опісля відродили дух “Української Хати” у “Просвіті”.

Ініціювали встановлення меморіальної дошки просвітяни, яких підтримали депутати міськради С. Трошин, В. Гаврилюк та М. Халупенко. Вони ж разом із киянином Владиславом Куценком виділили кошти на її виготовлення. А реалізувати цей задум удалося завдяки громадській організації “Героїка”, зокрема, координаторові цієї благодійної ініціативи Павлові Подобеду.

Події, про які херсонцям нагадує меморіальна дошка, відбувалися 95 років тому. Ось як згадував той час український поет зі Львівщини Петро Карманський, який прибув до Херсона із фронтів Першої світової війни і став тут проповідником, а згодом і викладачем українознавства на учительських курсах: “...у цьому цілковито змосковценому місті я наглядно бачив, яка могутня сила дімає в ідеї українства, що доволі було попрацювати два-три роки, і душа українська, яку присипляла пропагандою, заборонами, тюрмами й Сибіром, розбудилася і заговорила так голосно, як цього бажав і сподівався великий Шевченко”.

На той час тут “працював заради розбудови української справи” і етнограф, мовознавець, педагог Нестор Малеча. В одній з газет він опублікував оголошення: “Українці! Гуртуймося! Вільна Україна вимагає нашої негайної праці. Щоб скликати зібрання, треба скласти комітет. Звертайтеся на адресу...” А 19 березня о 12-й годині дня у приміщенні ІІ товариства Взаємного кредиту відбулися офіційні збори херсонських українців, які вирішили заснувати культурно-просвітно-політичне товариство “Українська Хата в Херсоні”.

Про неї є ґрунтовна розповідь, написана на підставі архівних документів у першому томі “Історія “Просвіти” Херсонщини”, яку підготував і видав великий редакційний колектив на чолі з головою ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, народним депутатом України Павлом Мовчаном. Гортаючи сторінки цього збірника, дізнаємося, що перший осередок “Просвіти” з'явився у Херсоні з іні-

«Українська Хата» справами багата



Очільник “Української Хати” письменник
Микола Чернявський

ціативи гуртка українців у листопаді 1905 року. Його актив зазнав жорстоких репресій російського царату, а справжнє воскресіння просвітнянського руху почалося з появою “Української Хати”.

Кожен зафіксований істориками й краєзнавцями штрих нетривалої біографії “Української Хати в Херсоні” безцінний, цікавий і повчальний. За наполяганням “хатян” у газетах “Херсонские новости” та в “Известиях Херсонского уездного земства” було відкрито українські рубрики та розділи. Там друкувалися політичні заклики, новини українського національного життя, вірші.

25 березня відбулися установчі збори товариства “Українська Хата”. На них прийшло багато мешканців міста, офіцерів і солдатів, завітав представник миколаївської “Просвіти” актор Панас Саксаганський. “Всі вони балакали по-своєму, своєю рідною мовою, всі раділи”, — пише репортер. Виступаючи перед присутніми, письменник Микола Чернявський сказав: “...як тяжко жило українському письменникові й кожному свідомому українцеві в тільки що минуле лихоліття, коли була заборонена українська преса, коли

за знайдене у когось українське Євангеліє замикали у в'язницю. Бути українським письменником і просто свідомим українцем було самопожертвуванням. Але той час минув і його не буде!”

У затвердженому на зборах статуті “Української Хати” зазначалося, що товариство “працює на всіх напрямках, які ведуть до взаємного єднання окремих людей українського походження і пробудження їх національної свідомості, відродження українського народу”. До товариства тоді записалося 103 особи, серед яких 10 жінок, і навіть міський голова Євген Яковенко вступив до його лав. А очолив його Микола Чернявський. Найактивнішими його помічниками стали А. Грабенко, Н. Малеча, Т. Якушев, І. Челюк, Х. Лиханський, Ю. Шомін, С. Бобров, К. Курінний та інші члени Тимчасової Ради.



Вони розпочали видавати власний “Вісник”, влаштували Шевченківський концерт та організували курси з української мови, історії й географії для вчителів повіту. Діячі “Української Хати” терміново налагодили видання українських книжок листівок та брошур. Першими побачили світ і з успіхом розійшлися революційні “Українські пісні” накладом 3 тисячі примірників та Статут товариства (2 тисячі примірників). У книжковому магазині за кілька місяців було продано 25 тисяч різних книжок та брошур, які надходили до Херсона з усієї України.

Збори активу “Української Хати” відбувалися у приміщенні міської думи, яку очолював Євген Яковенко. Саме за його сприяння “хатяни” створили перший український драматич-

ний театр імені Тараса Шевченка. Основою його стала самодіяльна студія актора Юрія Шумського, якому й було доручено керувати новим сценічним колективом.

Як політична організація, “Українська Хата” на повний голос заявила про себе, коли її члени провели першу в місті маніфестацію під жовто-блакитними прапорами. Наприкінці жовтня 1917 року Микола Чернявський пішов у відставку, а товариство очолив Іван Челюк. 5 листопада на чергових загальних зборах він запропонував реорганізувати товариство в “Просвіту” і орієнтувати його винятково на вирішення культурно-просвітницьких завдань. Вирішили водночас створити низку національних кооперативів (видавничого, кредитового та споживчого), які підтримують розвиток просвітницької справи.

Цей задум було реалізовано 6 січня 1918 року на загальних зборах членів “Української Хати” під головуванням Нестора Малечи. Їхні учасники вирішили реорганізувати своє товариство в “Просвіту”, передавши їй усе майно та завдання просвітньої справи. Водночас були створені кооперативне видавниче товариство “Українська книгарня” та споживче товариство “Україна”. До складу Ради “Просвіти” увійшли І. Челюк, Н. Малеча, М. Чернявський, Ю. Шомін, С. Бобров та інші, усього 19 представників. Очолити організацію довірили Іванові Челюку.

Далі починається нова сторінка Херсонської “Просвіти”, сповнена і патріотичних змагань, і трагічних утрат її найактивніших зв'язців. Тож меморіальна дошка на честь “Української Хати” — це і данина їхній світлій пам'яті.

Постановою трійки управління НКВС по Миколаївській області “буржуазного націоналіста” Івана Челюка засудили до розстрілу. Страчений радянською владою в ніч із 2 на 3 грудня 1937 року.

Микола Федорович Чернявський — поет, педагог і громадський діяч, автор віршів про козаччину, про Україну, був розстріляний за вироком “трійки” 19 січня 1938 року.

Херсонські просвітяни не лише пишуться і шанують своїх попередників із “Української Хати”, а й вважають себе продовжувачами їхньої справи, підтверджуючи це конкретними діями в ім'я незалежної соборної України.



“Кожна людина відкриває для себе світ заново, а художник відкриває його й собі, і нам, своїм глядачам”.

Ганна КОЗАЧЕНКО,
член правління Українського
фонду культури

Експозиція побудована за хронологічним принципом, митці не забули про найважливіші історичні події: історія стала осмисленим національним досвідом.

...Долинали окремі думки з уривків розмов у розмаїтті вернісажу. Спілкувалися письменники й художники, музиканти й лікарі, академіки-історики й музейники-науковці, а ще обмінювалися думками вчителі, викладачі, навіть малеча, що залюбки зазирає в історію через реальні етнічні атрибути.

Поет Петро Засенко розповідав про те, як серед зими у холодну безвість вивозили ешелонами заарештованих селян-середняків із сім'ями, а зі сніговою курявою позад вагонів лунала українська пісня. Народ, який не втратив пісню, — не втратив і віру. Тому — невмирущий. І ніхто не владний стерти його на порох.

Із глибини залів наче дослухалися з портретів Григор Тютюнник (пензля Василя Березового), Іван Миколайчук (молодої одеситки Марії Чепульської) і Джеймс Мейс (пензля Тамари Даниленко) — американинець, який на весь світ сказав правду про Голодомор. А трохи далі приязно всміхався сучасний козак із портрета роботи Л. Гопанчука.

На виставці багато білого: великі скульптури — бюсти гетьманів роботяшого Анатолія Куща, а понад ними — бездоганний, історично правдивий Павло Тичина — співець народу, спроможного розривати кайдани. Білі гобелени Валентина Задорожного стали благородним мистецьким тлом для відкриття п'ятої сходинки проекту. Яка велич у творах митця дісталася нам у спадок! І яка лаконічна чесність — у спадок синові Богдану Задорожному, чия картина “Заради майбутнього” зустрічає відвідувачів уже на



Анатолій Куш. “Іван Мазепа”

«Від Трипілля до сьогодення» — свіжий подих

Традиційно відкрита виставка “Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників” напередодні Дня Соборності України виставка (цього разу присвячена 1160-й річниці від першої письмової згадки про Київську Русь) була освячена самою природою: випав сніг і відчуття світлої свіжості посилилось у центральних виставкових залах Національної спілки художників України на Львівській площі. Втім, з'явилося воно ще тоді, коли вивішували останні картини в неопалюваних приміщеннях, зігрітих живим людським теплом.

першому поверсі Спілки. Там же цвіте весна з-під жіночих рук на картині Галини Баранникової-Кириленко. І посміхаються шахтарі після зміни в небезпечних підземеллях гнучким донецьким кови-

лам — і нам із вами. Це теж правдива історія.

Вражають великі за розміром і величчю, філософські чи романтичні за духом дипломні роботи молодих художників. Олесь Соловей, один із подвижників проекту, називав поіменно талановиту молоду когорту. Кожна людина відкриває для себе світ заново, а художник відкриває його й собі, і нам, своїм глядачам. Твори ваблять світлом почуттів тих, які вже відійшли за вічну межу, але лишаються з нами (наприклад, “Без пам'яті любящий вашу душу...” Гоголь киянки Альони Ясеневі). І Гоголь, і Шевченко тут — творці, а не жертви. Історичні герої в баченні сучасних митців — свідомі своєї місії вільні духом люди. Вони від самої Трипільської культури в сьогодення ведуть ниткою тему життя і миру.

У цьому контексті нібито звичайний “Травневий ранок” Віктора Ковтуна набув особливої значущості: гуси, які врятували колись Рим, сьогодні рятують нас, киян від смертного гріха туги, зневіри — ясна радість існування потужним потоком лине до глядача з картини знаного академіка. Харківська живописна школа може похвалитися в експозиції ще й творами молоді талановитої художниці Тетяни Іванової. Перед її картинами на воєнну тему (їх шість) затримуються відвідувачі. Т. Іванова не виписує детально обличчя — вона відтворює явище, шукає свої відповіді на питання “Що таке війна?”

Поряд із роботами молодих художників дві картини експонує 90-річний Василь Забашта, який виховав чимало талановитих митців. Лінія “учитель і учні” характерна для цієї виставки від самого її заснування. Ось і сьогодні намагався стримувати свою радість Феодосій Гуменюк, тільки в очах світилося — не



Олександр Мельник. “Діяння Андрія Боголюбського на Русі”

підвели учні. Микола Стороженко, як відомо виховав вже не одне покоління подвижників. Олександр Івахненко, Олесь Соловей, Анна Фурс і ще молодша Наталка Мелесь із Луцька, створюючи цю виставку, гідно працювали. І їхніми творами можна пишатися. Володимир Прядка — художник, дослідник історії, який ще у жовтні опублікував у “Слові Просвіти” переконливу історичну розвідку, присвячену 1160-й річниці держави Русі, звертає увагу на антропологічний тип нащадків Трипільської культури і ще давніших мешканців цих земель, чий зображення збереглися на петрогліфах Кам'яної Могили. Аскольд (Осколд) — перший христитель Русі, герой полотна А. Фурс: її Аскольд пропикає поглядом так, що пробуджує дух і не дозволяє совісті заснути.

Знакове полотно О. Мельника “Діяння Андрія Боголюбського на Русі”: князь викрадає чудотворну Вишгородську ікону Божої Матері, відому тепер як Володимирська або “Умиление”. І досі агресивно налаштовані сусідські політики крадуть наші святині, історію, право самим вирішувати свою долю. А наші запроданці від них не відстають. То чи ж справді ми нащадки трипільців, які не знали

воєн? Чи маємо право себе з ними ототожнювати?

Життєствердний дух виставки відчуваємо і в скульптурі “Характерник” (такому схожому на Георгія Нарбута) черкашанина Івана Фізера, і в “Українському сузір'ї” Олексія Потапенка (на коромислі дівка воду несе), і в упізнаваному всесвітні Людмили Митченко. А ще — дроті лінії високовольтних передач, наче містичні стропи з'єднують майже небесний образ Хортиці з матерком; і білосніжна скульптурна брама, заохано перекреслена семипензем райдуги. А ще — хортицький дуб із гілками-ланами і пташиним гніздом у кроні, який стереже лев на картині Олександра Олійника. Вражає робота Віри Баринової-Кулеби “Було, є і буде”. Її триптих непоборний, як материнство: коли зібрано хліб, чоловіки відпочивають на пахучій соломі, а вродливі українки порожняють: дітей доглядають, хліб печуть, борщ варять, чепуряться. В образі матері сама наша Земля — нездоланна, невмируща, любляча і плодюча, щасливий притулок істинної Любоби.

...Історія, осмислена засобами мистецтва — досвід, який мусить укріпити підмурівок наступної сходинки до повернення українців у власний світ.



Фото Миколи Цимбалюка

Олена Владимірова, Володимир Прядка. “Осколд і Дір”



Фото Миколи Цимбалюка

Олександр Івахненко. “Запрошення до міста”





Олександр РЕЄНТ,
член-кореспондент НАНУ,
голова Національної спілки
краєзнавців України

Чим живуть краєзнавці?



Фото Олесея Дмитренка

За останні десятиліття активізувався краєзнавчий рух в Україні завдяки послідовній роботі Національної спілки краєзнавців України, яка в травні 2010 р. відзначила 85 років своєї діяльності і об'єднує понад 2 тисячі професійних дослідників рідного краю.

Вагома роль у відродженні й розвитку українського краєзнавства в II пол. XX ст. належала академіку НАН України, Герою України П. Т. Троньку, який понад двадцять років очолював Спілку. 12 вересня 2011 р. Петра Тимофійовича не стало, та справу, якій він присвятив своє життя, продовжують його соратники, учні й послідовники.

Національна спілка краєзнавців України основними напрямками своєї науково-просвітницької діяльності визначає історичне, географічне, етнографічне, культурно-мистецьке, освітнє, пам'яткознавче, музейне, бібліотечне, туристичне краєзнавство, а також культосвітню й видавничу роботу, збереження пам'яток історії й культури України, тісну співпрацю з вищими навчальними закладами, музеями, бібліотеками, архівами всієї країни.

Одне з пріоритетних завдань Спілки — підготовка енциклопедичного видання “Історія міст і сіл України”, яке продовжує розвивати фундаментальний напрям в українській історіографії. Історики дедалі більше цікавляться проблемами мікроісторії, актуальності набувають дослідження історії повсякденності.

В Україні історичних міст, яким виповнилося 300 років — понад 500. Деякі з них відсвяткували свій тисячолітній ювілей. 39 давніх українських міст рішенням Уряду взято під державну опіку. Серед них Київ, Чернігів, Переяслав-Хмельницький та інші. Крім того, в Україні є близько 4500 сіл, яким понад 300 років, є села, яким 800 і більше років.

Окремою проблемою в підготовці “Історії міст і сіл України” виокремлено історію двох тисяч зниклих сіл, починаючи з 1970-х рр. Зберегти духовну пам'ять цих унікальних соціально-культурних поселень — завдання краєзнавців. Літопис 30 тис. населених пунктів України засвідчить глибину й багатість історії кожного її міста й села.

Відомі вчені Спілки ініціювали й активно втілюють наукові, суспільно-значимі проекти. **Державна програма “Реабілітовані історією”**, що розпочата 1992 року, увічнює пам'ять репресованих громадян, які незаслужено постраждали від тоталітарного режиму. У всіх областях створено науково-редакційні відділи, співробітники яких підготували близько 700 тис. карток по архівно-кримінальних справах Державного архіву СБУ та обласних управлінь. Розпочато дослідження архівів МВС України з виявлення депортованих громадян країни. На сьогодні видано 75 томів серії. Робота триває.

Ще один масштабний проект, у якому беруть активну участь краєзнавці України, — **“Звід пам'яток історії й культури України”**. Особливість цього видання в комплексному підході до дослідження всієї культурної спадщини нашої краї-

Відповідно до постанови Пленуму правління Національної спілки краєзнавців України від 9 грудня 2011 року, 23 січня в столичному Будинку вчителя відбувся V (позачерговий) з'їзд Спілки. До Києва прибули 134 делегати, яких обрали регіональні краєзнавчі конференції для участі в його роботі.

Форум краєзнавців проходив із дещо сумним “присмаком”, адже 12 вересня минулого року український краєзнавчий рух зазнав непоправної втрати — пішов із життя незмінний голова НСКУ, академік НАН України, Герой України Петро Тимофійович Тронько. Тож головне завдання найближчого часу — гідне увічнення пам'яті Великого Українця. Про це говорили всі без винятку делегати з'їзду.

Сьогодні членські квитки НСКУ отримали вже понад 900 краєзнавців у всіх областях України, процес перереєстрації членства, легалізації діяльності місцевих осередків та обласних організацій, розпочатий після минулої конференції, триває. Тож з'їзд відбувся швидко, без гучних заяв і пафосних промов, у діловій атмосфері. Внесено про-диктовані часом зміни до статуту Спілки та обрано новий склад правління і ревізійної комісії. До правління увійшли понад 70 відомих дослідників рідного краю з усієї країни. Головою Національної спілки краєзнавців України став заступник директора Інституту історії України НАН України, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук Олександр Петрович Реєнт.

Як зазначено в постанові з'їзду, головними завданнями краєзнавців у найближчі роки стане створення Інституту краєзнавства при НСКУ і затвердження Державної програми розвитку цієї галузі історичної науки до 2025 року. Дослідники рідного краю також сподіваються, що державні інституції внесуть до “Національного класифікатора професій” професію “Краєзнавець”, встановлять День краєзнавця та запровадять звання “Заслужений краєзнавець України”.

Детальніше про те, чим живуть літописці рідного краю, у доповіді новообраного голови НСКУ О. П. Реєнта (публікується зі скороченнями).

ни. У нього ввійшли пам'ятки архітектури, археології, науки й техніки, історії, пам'ятні місця, пов'язані з історичними подіями, монументальні пам'ятники. В Україні понад 130 тис. пам'яток історії й культури, які перебувають під охороною держави.

Особливу увагу Спілка приділяє **освітньому краєзнавству**. Широке обговорення нагальних проблем використання краєзнавчої складової в системі освіти привело до висновку про необхідність підручників із краєзнавства, науково-методичної роботи із викладачами і вчителями, запровадження дисципліни “Краєзнавство”, розвитку форм і методів позашкільної освіти.

У вищих навчальних закладах, на гуманітарних факультетах

відкрито кафедри краєзнавства. Студентська молодь бере активну участь у науково-практичних конференціях. Відповідно до розпорядження міністра освіти й науки України 2007 р., при університетах створюються науково-методичні Центри краєзнавства. Такий Центр уже діє в Харківському національному університеті ім. В. Каразіна, університетах Луцька, Івано-Франківська, Чернігова, Кам'янка-Подільського.

Спілка визначила як стратегічний напрям і **пам'яткоохоронну діяльність**. Дієвою формою залучення широкої громадськості до проблем збереження історико-культурної спадщини України стали **науково-краєзнавчі експедиції Спілки**, в рамках яких проводяться тематичні круглі столи,

наукові наради та консультації з провідними фахівцями. Такі експедиції були здійснені в 2009—2011 рр. на Полтавщині, Львівщині, Чернігівщині, Новомосковськ, Запоріжжя, Херсонщині, Обухівщині, а президії НСКУ доручено підготувати звернення до Президента України про затвердження **Національної програми зі збереження і охорони сакральних пам'яток дерев'яної архітектури України**. З метою широкої популяризації історії українського козацтва ініціюємо **Державну програму “Часи козацькі — Січі Запорозькі”**, що передбачає наукове вивчення та публікацію джерельної бази з проблеми козакознавства, збереження і музеєфікацію пам'яток козацької історії та низку заходів щодо популяризації іс-

торичного минулого, пов'язаного з героїчними сторінками козацької доби.

Нові проекти НСКУ пов'язані з розвитком **музейної справи України**. Підтримуючи громадське музейництво, Спілка 2009 року провела Перший Всеукраїнський конкурс на кращий громадський музей. У ньому взяли участь близько 2000 музеїв, із них 102 музейні заклади відзначено за п'ятьма номінаціями дипломами переможців. 27 жовтня 2010 р. у с. Халеп'я на Обухівщині з ініціативи місцевих краєзнавців, зокрема А. Шафаренка, та за підтримки НСКУ постав Літературний музей Івана Франка на Дніпрі.

Нині започатковано культурологічний проект **“Музейні скарби України”**. Його мета — створити хронікально-документальну галерею музейних колекцій України. Велика робота проведена в Сумській та Івано-Франківській областях, на черзі АР Крим, Львівщина, Тернопільщина, Житомирщина та інші регіони України, в яких через музейні цінності буде відтворено історію українського музейництва XIX—XX ст.

Важливого значення набувають сьогодні питання розвитку **бібліотечного краєзнавства**, вагомої джерельної та інформаційної бази українського краєзнавства. Початки його пов'язуємо зі становленням краєзнавства як галузі наукових знань. Необхідно активізувати діяльність краєзнавчих клубів, товариств дослідників рідного краю, запровадження освітніх програм, спрямованих на поширення серед молодого покоління знань про історію й культуру своєї “малої батьківщини”.

Наукова конференція “Бібліотечне краєзнавство в культурному просторі України”, яку проводила 22 листопада 2010 р. Національна історична бібліотека України спільно з НСКУ, вкотре підтвердила необхідність створення на базі напрацьованих обласними бібліотеками краєзнавчих програм широкомасштабного проекту **“Електронний каталог краєзнавчих видань”**, який охопить краєзнавчу тематику всієї України.

Сучасні реалії виводять у ряд актуальних **туристичне краєзнавство**. Обласними осередками напрацьовано значний досвід у цій галузі, краєзнавці плідно співпрацюють із туристичними навчальними закладами та організаціями, розробляються екскурсійні маршрути.

Значну увагу Спілка приділяє просвітницькій роботі, залучаючи до своїх проектів і заходів громадськість, а також підтримує ініціативи органів влади та краєзнавців. Постали із забуття імена видатних українців — піонера світового ракетобудування полтавчанина Олександра Засядька, всесвітньо відомого мистецтвознавця і художника, вихідця з Київщини Степана Яремича та багатьох інших.

Українське краєзнавство, потужний громадський рух дослідників рідного краю, — невід'ємна складова сучасного суспільства, активно впливає на розвиток його духовного життя, і в цьому ми бачимо суголосність у діяльності Національної спілки краєзнавців України та Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, культурологічного тижневика “Слово Просвіти”.



Фото Олесея Дмитренка



На Маланки, коли відкривається небо...

Оксана СЕМЕНЮК,
Львів

П'ятнадцятий рік поспіль Галицьке районне об'єднання м. Львова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка проводить щорічну забаву “В гостини до Маланки”.

Традиційно перша частина була присвячена врученню відзнак за позитивний вплив на українське суспільство 2011 року. Відзнаки отримали письменник, журналіст Андрій Охримович за суспільну діяльність, за програми “Далі буде...” та “Машина часу”, громадська діячка, науковець Ірина Фаріон за книгу “Отець Маркіян Шашкевич — український мовотворець” та за проект “Від книги до мети”, заслужена журналістка Ганна Стоцька за багаторічну віддану працю на Львівському радіо та цикл програм “Події, факти, імена”, історик Василь Кучерук за книгу-довідник “Українська Галицька Армія”, член ради Товариства Степан Хамар, який віддано працює на просвітнянській



ниві й був ініціатором спорудження одного з перших пам'ятників Степану Бандері у с. Вербова, що на Бережанщині. Відзнаки також отримали професор Валерій Бебик за програму “З глибини тисячоліть” та Івано-Франківське обласне телебачення “Галичина” за цікаві змістовні програми, високий професіоналізм.

Обряд Маланки і Василя увібрив у себе стародавню віру-

вання в те, що саме цієї ночі мужній хлопець Василь відправляється у потойбічний світ за своєю коханою Маланкою. І їм вдається подолати усі труднощі, насолодитися короткою миттю кохання, ціною якому буде перетворення Василя на квітку, а нагородою те, що Маланка понесе нове життя по Україні, все живе почне плодитися, множитися, відроджуватися. Тому

перевдягнені ватаги маланкарів мандрують по всій Україні, щоб обдурити злі сили, щоб вони розгубилися і не знайшли справжньої Маланки, не змогли її забрати назад у потойбіччя.

На Щедрий вечір українці співають шедрівок, їдять ритуальні страви — кутю, пампушки, “лікують козу”, проганяють усіх збиточників зі своїх осель і щедро засівають.

Завітала в гості до просвітян і симпатиків “Просвіти” і дотепна Маланка від театру “Мета” (керівник Зоряна Григорійчук).

Наші гості танцювали, розважалися під музику чудового колективу з Радехова, бажали одне одному та всій Україні процвітання. В нашій компанії люди різного віку: від студентів до старійшин. І саме ця обставина додавала забаві неповторності та відчуття великої спільноти однодумців. Гостеві з Чикаго панові Уолтеру так сподобалося у нас, що він пообіцяв наступний Новий рік зустріти в нашому товаристві, а Маланка нехай знов запросить до себе всіх друзів “Просвіти”, і ви не лінуйтеся — приєднуйтеся!

Щедрий вечір по-буковинському

Олеся САНДИГА

“Серцем з Буковиною” — так називається третє видання про Буковину із серії “Імена славних сучасників”, що вийшло у столичному видавничому центрі “Світ Успіху” за підтримки Чернівецької ОДА та земляцтва “Буковина” у Києві. Це захоплююча, гарно ілюстрована енциклопедія цього чудового краю — від сивої давнини до наших днів. Починається видання коротким дискурсом у героїчну історію Чернівецької області. Легендарна Шипинська земля, фортеці мужніх тиверців по Дністрі, які згадає у своїх працях візантійський імператор Костянтин Багрянородний, героїчні змаги місцевого населення у складі Київської Русі й Галицько-Волинського князівства, знаменита Хотинська фортеця і переможені Хотинська битва проти Османської імперії 1621 року під проводом гетьмана Петра Сагайдачного, страдницька тінь Івана Мазепи, змушеного відступати за Дністер, у Бандери... Не менш героїчне й протистояння місцевих українців багаторічній денационалізації, коли Буковина входила до складу різних імперій: Османської, Російської та Австро-Угорської аж до радянської, включаючи зазіхання Польщі й окупацію Румунії... Усі ці історичні перипетії і тісне співжиття різних націй і народів на невеликому клаптику землі явили унікальний феномен буковинського патріотизму та образ буковинського патріота, який ставав патріотом українським. У “інтернаціональних” родин народилися такі наукові, культурно-освітні та політичні діячі: лідер українського національного руху барон Микола Василько, перший ректор Чернівецького університету Костянтин Томащук, науковець Агенор Атримович, художниця Августа Кохановська, письменники Юрій Федькович, Ольга Кобилянська, Ірина Вільде...

І нині не бідніе буковинський край на талановитих людей. Буковина подарувала Україні і світу небесну пісню Володимира Івасюка, і простелила у Космос дорогу першому українському космонавту Леонідові Каде-нюку, і невідомо якого ще генія виколісують її села й міста...

Тож кожному буде цікаво ознайомитись із тим багатющим інформаційним матеріалом, який вміщують сторінки видання про сьогодення краю, економічний розвиток, освіту, медицину, багатство культурних надбань і традицій, а також цікаві долі буковинців — героїв нашого часу.

Окремий розділ “Серцем з Буковиною” присвячено вихідцям із Буковини, відомим і знаним людям, яких життя хоч і відірвало від рідної землі, та не обірвало їхнє родове коріння, не погасило любові до малої батьківщини. До прикладу, Василь Тарасюк — депутат Держдуми Федеральних зборів Російської Федерації, доктор економічних наук РФ, відомий бізнесмен родом із Ломаченців Сокирянського району Чернівецької області, який не забуває про рідні краї, дослідив коріння свого роду й написав історію Сокирян та свого села.

Багато героїв видання “Серцем з Буковиною” прийшли на його презентацію 13 січня в один зі столичних залів. З Буковини на імпрезу прибула представницька делегація.

Ведучі вечора Лідія Михальченко, Наталія Ятченко, Валентина Михайлова (тріо “Либідь”) привітали присутніх давньою шедрівкою, після чого презентація перетворилася на буковинський “щедрий вечір, добрий вечір”.

Із Новим роком і Різдвом Христовим присутніх привітав голова земляцтва “Буковина”, Надзвичайний і Повноважний Посол України Валерій Цибук, генеральний директор видавництва “Світ Успіху” Неоніла Струк, відповідальний секретар земляцтва Богдан Гурбик, керівник проекту “Серцем з Буковиною” Ольга Бабій та ін.

Апофеозом буковинського Щедрого вечора став імпровізований концерт, який подавали землякам народні артисти України Дмитро Гнатюк, Павло Дворський, заслужений артист України Іван Дерда, “буковинський Паганіні”, скрипаль Василь Візнюк, талановитий віртуоз-акордеоніст Олег Микитюк.

Завершився вечір-презентація видання “Серцем з Буковиною” Новорічною величальною піснею та щедрою родинною вечерею.

«Колядниця» в Старій ратуші

Ярослава Мазурак, — надзвичайно працюючий. Хоч склад хору й невеликий (15 співачок), та всього за півтора року встиг здобути значну популярність і авторитет і в Бережанах, і за межами міста. Окрім Літургій, які хористи виконували у неділі й свята у церкві Пр. Трійці, вони ще й концертують. Позаду — ус-

пішні виступи у Львові, Івано-Франківську, Моршині, Заліщиках, Зборові, Червонограді, а також у Києві, в церкві на Аскольдовій могилі. Учасниці “Глорії” співали й на відкритті та освяченні храмів у Посухові й Павлові та у селах Надвірнянського району Івано-Франківської області, під час відзначення визначних свят,

ювілейних дат духовних осіб, зокрема й під час святкування 200-ліття о. Маркіяна Шашкевича.

Зараз у репертуарі хору близько 80 творів, більше 10 концертних програм. Дев'ять творів увійшли в програму, записану на аудіодиску “Ласками багата” (присвячено бл. Йосафату). Регент хору — Євгенія Біркова — композитор, аранжувальник, дочка знаного музиканта й художника Миколи Бездільного. Недавно у світ вийшов її збірник “Пісенний сад Маркіяна” — 11 творів на вірші М. Шашкевича.

Різдвяні зустрічі в Старій ратуші ознаменувалися також знайомством із новими творчими надбаннями члена Національної спілки письменників України Богдана Андрусяка.

Завершилося дійство в'язанкою різдвяних пісень, поезій і спільною колядою учасників і гостей улюбленої “Колядниці”.



Тетяна БІДЗІЛЯ,
м. Бережани
Тернопільської обл.

Літературно-мистецький вечір “Колядниця—2012” із циклу “Різдвяні зустрічі в Старій ратуші”, що відбувся 15 січня в музеї книги м. Бережани на Тернопільці, зібрав численних шанувальників новорічно-різдвяних традицій нашого краю, шанувальників колядок і шедрівок, задушевних українських пісень і поезій.

Змістовним концертом порадував жіночий камерний хор Бережанської Церкви Пресвятої Трійці “Глорія” (керівник хору Євгенія Біркова). Хористи виконували “Землю юдейську”, “Богородице Діво”, “Кант Богородиці”, “Во Вифлеємі зоря сяє”, “У нашому дворі”, “Срібні сани” та інші пісні під інструментальний супровід флейти (Тарас Видойник), скрипки (сестра Христина) та фортепіано (Євгенія Біркова).

Хор “Глорія”, як відзначила ведуча, науковий працівник музею книги

Михайлина БОДНАР,
завідувач культурно-масової роботи обласної “Просвіти”,
голова обласної організації
“Жіночої громади”

На старий Новий рік у Народному Домі “Просвіта” Івано-Франківська вирувало справжнє християнське свято, наповнене Різдвяним духом. Цьогоріч тут зібралося стільки охочих святкувати “Різдво в Просвіті”, що велика зала ледь вмістила всіх. Зголосилося брати участь у святі десять громадських структур. Кожна представила свій неповторний сценарій.

Окрім стародавніх шедрівок і засівання обласна організація “Жіноча громада” здійснила давній обряд в'язання “Василів”. У виступ вилетілося

Засіяли Новий рік у «Просвіті»

привітання з 80-літнім ювілеєм членкині “Жіночої громади”, просвітнянки Надії Легун, яка, незважаючи на свій поважний вік, є окрасою жіноцтва краю. Ще в 40-х роках минулого століття, маленькою дівчинкою вона ходила від хати до хати з колядою, у якій є слова: “А в хатині при долині // Свічка догорає, // Стара мати до вечері // Свого сина виглядає...” Її радо зустрічали й плакали, бо в кожного когось бракувало: кого вивезли в Сибір, хто загинув за волю України.

...Сумний був святий вечір 1947 року. Про це згадали колишні політв'язні й репресовані разом зі своїм головою Петром Гайванюком, виконуючи

колядку. Від дивізійників зі святковим вітанням виступив 92-річний голова Михайло Мулик. Тепло, щиро привітав учасників урочистостей, побажав щедрих ужинок на ниві просвітництва обласний керівник “Просвіти” Степан Волковецький.

Не обійшлося без дотепної “Маланки”, яку організувала й привезла сільський голова з Узина Тисменицького району Оксана Шалаута. З трембітами, топірями, у гуцульському національному вбранні та своєрідними колядками на свято прибув просвітнянський осередок “Світovid” (голова Олег Полівчак). Цікавим був виступ однієї з найстаріших жіночих

громадських організацій — Союзу українок. Уже другий рік поспіль репрезентувало себе у Різдвяному дійстві з колядками, виконаними польською мовою, польське культурне товариство в Івано-Франківську ім. Ф. Карпінського. Різдвяні вітання линули від просвітнянських художніх колективів “Квіти ромену”, “Червоної каліни”.

Захід проходив у дружньому колі за щедрими святковими столами, які прикрашали дідухи та різноманітні різдвяні композиції.

Хочеться вірити, що новий рік буде сповнений добрими справами та світлими помислами.

Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

Опозицію об'єднає... театр



Актори Кіровоградського обласного академічного музично-драматичного театру імені Марка Кропивницького цьогорічних зимових свят уже кілька разів виходили на центральну площу, що перед приміщенням облдержадміністрації та обласної ради. І не для того, аби веселити малечу чи виступити з різдвяним вертепом, а щоб апелювати до влади, домагатися, аби вона їх почула. Поки що це розмова глухого з німим.

перші дні нового року в Кіровограді відбулися збори громадськості, які ініціювала місцева організація ВУТ “Просвіта” (театр з нею тісно співпрацював), де озвучили найпекучіші проблеми у гуманітарній сфері області та заявили про відновлення широкого громадського об'єднання “Перевесло”. Кіровоградці середнього та старшого віку пам'ятають, яку значну роль у згуртуванні земляків зіграло це об'єднання в кінці 80-х—на початку 90-х за часів становлення державної незалежності.

Перший документ, який ухвалило нововідроджене об'єднання, — звернення до обласної влади з вимогою поновити контракт із Михайлом Ілляшенком. Якщо раніше представники громадськості говорили, що театр корифеїв у небезпеці, маючи на увазі аварійний стан приміщення, то тепер, коли його активно реставрують, йдеться про те, що приміщення відбудують, але театру не буде. Бо разом із Михайлом Ілляшенком його покинуть провідні актори, а головний художник (до речі, професор Оклендського університету, який, власне, й згодився працювати в Кіровограді завдяки авторитету Михайла Васильовича) Павло Босий уже написав заяву на розрахунок...

Рятувати театр корифеїв взяли й опозиційні політичні партії. Вперше за час новітньої історії їхні представники зібралися на спільну акцію підтримки вимог колективу театру без партійних прапорів. І хоча Ігор Спінул призначив якраз на цей час збори творчого складу театру, все ж актори зуміли донести свою позицію учасникам акції протесту. Більше півтори сотні підписів під вимогою поновити контракт із Михайлом Ілляшенком передано голові обласної ради. Також про свій можливий приїзд до Кіровограда на підтримку колективу театру вже заявили Лесь Танюк, Богдан Ступка, Ада Роговцева, Федір Стригун.

да... хоче бачити на цій посаді іншого.

Регіонали налагодили фінансування реконструкції приміщення театру, яке мають завершити до осені, — саме тоді відзначать 130-річчя створення українського професійного реалістичного театру. А якщо вони вкладають гроші, то хочуть мати якусь віддачу для себе. Чи прагнуть перетворити нову сучасну сцену на майданчик для свого набридлого піару? Інакше пояснити абсурдні дії влади неможливо.

Ні в управлінні культури, ні керівництво обласної ради не попередили Михайла Ілляшенка, що не мають наміру продовжити з ним контракт. Михайло Васильович дізнався про це з Інтернету. А новим директором обрали керівника хореографічного ансамблю “Конвалія” Ігоря Спінула — він член Партії регіонів. Чи не найпримітніша риса для очільника театру?!

Питання про обрання директора театру не виносили навіть на обговорення профільної комісії обласної ради. Нового очільника рекомендувала комісія з питань власності, члени якої, мабуть, так само

розбираються в мистецтві, як і їхній протезе. Це призначення не затверджувалося на сесії обласної ради, яка відбулася 28 грудня. На ній взагалі не розглядали це питання, хоча працівники театру роздали депутатам протокол загальних зборів колективу, де вони висловлюють одностайну підтримку своєму керівникові Михайлу Ілляшенку. Правда, перший заступник голови обласної ради Олександр Шаталов вийшов на площу до представників колективу та обіцяв передати їхні вимоги голові облдержадміністрації Сергію Ларіну.

Ніхто з керівників області не знайшов часу для предметної розмови з колективом, який неодноразово просив про таку зустріч, розраховуючи на здоровий глузд керманчів. Але дарма. Влада не чує акторів та ще й начальник управління у справах преси й інформації Євгенія Шустер назвала їх “театром алкоголік, який треба розігнати”. Що мала на увазі чиновниця (вона трактує все інакше, підкреслюючи, що говорила про окремих людей) невідомо, але актори мають намір подати до суду за образи честі й гідності.

Наступного дня після проведення сесії обласної ради її голова Микола Ковальчук привів у театр нового керівника, наказ про призначення якого вже підписав. На якій підставі? Ігор Спінул відразу заявив, що в театрі жодного разу не був, української драматургії ніколи не читав, але з усім розбереться буквально... за кілька тижнів. До того ж демонстративно говорив російською мовою, зауваживши, що державну мову знає, але розмовляти нею принципово не буде, після чого колектив просто встав і вийшов. Правда, перед тим актори намагалися з'ясувати у голови обласної ради, які ж претензії до їхнього керівника Михайла Ілляшенка. Микола Михайлович публічно заявив, що жодних претензій до Ілляшенка немає, але, мовляв, таке життя...

Владі вдалося утримувати в безпечних для себе рамках цей конфлікт ще й тому, що вона свого часу чітко взяла під контроль інформаційний простір області. Попередні керівники комунальних ЗМІ, до яких такі були претензії, самі написали заяви і пішли, новим же просто вказують, що робити. Але вже в

СЛОВО *Просвіти*

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2012

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 68 в “Каталозі”

на 1 місяць	9 грн 37 коп.	на півроку	53 грн 37 коп.
на 3 місяці	27 грн 51 коп.	на рік	105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!



Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Микола ЦИМБАЛЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ на
комбінаті “Преса України” у середу.
Зам. № 3301204
Наклад у січні — 20 000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

